

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Bc. Šárka Zaplatílková

**Probace a mediace – Dohled probačního
úředníka**

Diplomová práce

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Probace a mediace – dohled probačního úředníka“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Rychnově nad Kněžnou dne 26.4. 2017

.....
Šárka Zaplatílková

Na tomto místě bych ráda poděkovala Doc. JUDr. Filipu Ščerbovi, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, zejména za podnětné konzultace, rady a připomínky, které mi poskytl během jejího vypracování. Zároveň bych ráda poděkovala Mgr. Robertu Oláhovi a Mgr. Barboře Kholové, vedoucím střediska PMS, kteří mi poskytli statistické údaje.

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	5
Úvod	6
1 Restorativní justice	8
1.1 Restorativní princip	9
1.2 Principy a teze restorativní justice	11
2 Probace.....	14
3 Vymezení institutu dohledu	19
3.1 Podstata probačního dohledu.....	21
4 Podmíněné odsouzení k TOS s dohledem.....	23
5 Probační a mediační služba.....	27
5.1 Organizace Probační a mediační služby	27
5.2 Postavení probačního úředníka a jeho práva a povinnosti.....	29
5.3 Činnosti vykonávané PMS.....	31
6 Výkon dohledu	33
6.1 Osobní schůzky s klientem	33
6.2 Konzultace v místě bydliště odsouzeného	37
6.3 Probační plán	38
6.4 Vyhodnocování rizik a potřeb	40
6.5 Zpráva o průběhu dohledu a ukončení činnosti.....	41
7 Uplatňování podmíněné odsouzení s dohledem.....	42
7.1 Uplatňování podmíněného odsouzení s dohledem v celorepublikovém kontextu.....	42
7.2 Uplatňování podmíněného odsouzení s dohledem na Rychnovsku a Orlickoústecku.....	44
8 Úvahy de lege ferenda	52

Seznam použitých zkratk

LZPS – Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998Ab., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

OPP – trest obecně prospěšných prací

PO – podmíněné odsouzení

POD – podmíněné odsouzení s dohledem

PMS – Probační a mediační služba

TČ – trestný čin

TOS – trest odnětí svobody

TŘ – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

TZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

ZoPMS – zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala problematiku probace, konkrétněji problematiku dohledu probačního úředníka při podmíněném odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.

Tato alternativa k nepodmíněnému trestu odnětí svobody není v českém trestním právu žádnou novinkou. Naopak tento institut má za sebou již téměř dvě dekády dlouhou historii. V posledních letech obliba v uplatňování tohoto trestu stále stoupá, a to vzhledem k jeho resocializačnímu a výchovnému působení na pachatele právě prostřednictvím osoby probačního úředníka. Tento fakt byl jedním z důvodů, proč jsem si zvolila výše zmíněné téma. V minulosti jsem sice měla částečné teoretické povědomí o tomto druhu trestu, ale dále jsem se nezajímala o jeho praktický průběh a výkon. Z tohoto důvodu jsem se chtěla více přiblížit realitě a zjistit, jak opravdu dohled probačního úředníka probíhá, a to z pohledu jeho jednotlivých fází.

Práce obsahuje nejprve část teoretickou, pojednávající o restorativní justici a restorativních principech a jejímu vztahu ke klasické justici retributivní. Tento úvod jsem zvolila vzhledem k úzké vazbě na probaci, neboť všechna probační činnost z restorativní justice vychází. Probace jakožto základní prvek restorativní justice se snaží nejenom o potrestání pachatele, ale i o obnovení narušených společenských vztahů a vazeb, snaží se o skloubení prvků kontroly a pomoci.

V dalších kapitolách jsou vymezeny pojmy probace a dohledu, jejich definice, podstata a základní charakteristické prvky a rysy. Jelikož jsem se v práci zaměřila pouze na podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, věnuji se v teoretické části také zákonným podmínkám uložení tohoto trestu. Výkon probačního dohledu nesporně úzce souvisí s Probační a mediační službou. Považovala jsem za nutné vymezit i organizaci a činnosti této služby, spolu s postavením probačního úředníka. Toto je obsahem první části mé práce.

V druhé části jsem se již plně věnovala výkonu dohledu z pohledu jeho jednotlivých částí. K analýze této činnosti jsme využila metodiku probační práce a také poznatky získané na střediscích Probační a mediační služby. Nedílnou součástí mé diplomové práce jsou statistiky a data, která jsem opět získala na střediscích.

Nejprve jsem se zaměřila na celorepublikový vývoj tohoto trestu a ke srovnání jsem využila data, která mně osobně přišla zajímavá. Podobná data jsem využila i při výzkumu uplatňování podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem

v královehradeckém kraji, resp. na Orlickoústecku a Rychnovsku. Jako zajímavost jsem dále uvedla poznatky získané studiem jednotlivých spisů za předem určených kritérií. Poslední kapitolu jsem věnovala úvahám de lege ferenda.

Cílem práce je tedy detailněji analyzovat aplikaci trestu podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem a zaměřit se na jeho praktický průběh. Zjistit tak, co vše výkon dohledu obnáší, a to od okamžiku rozhodnutí soudu, přes první kontakt probačního úředníka s pachatelem, tvorbu probačního plánu, četnost schůzek, kontroly uložených podmínek a výkonu pomoci a poradenství pachateli, až k samotnému konci dohledu. Kromě statistických tabulek o nápadu tohoto trestu na střediscích Probační a mediační služby, jsem dále využila údaje získané studiem spisů. Pro vytvoření si konkrétní představy, kdo je klientem probační služby a za jaké trestné činy byl dohled uložen, považuji tuto tabulku poměrně za zajímavou. Z tabulky se kromě obecných kritérií jako je věk a pohlaví dá zjistit, jaká je četnost schůzek s probačním pracovníkem, délka zkušební doby dohledu nebo zda byla pachateli uložena konkrétní omezení či povinnosti. V tabulce se tedy odráží praktický výkon dohledu, který byl teoreticky popsán v kapitole o výkonu dohledu.

V práci jsem zjistila, jaká je aktuální tendence v ukládání podmíněného odsouzení s dohledem, ale též jaké aktuální problémy jsou s výkonem tohoto trestu spojeny.

K analýze výše zmíněných cílů jsem využila především nasbíraná data a statistické údaje, které mi byly poskytnuty na střediscích Probační a mediační služby, a to spolu s poznatky získanými z rozhovorů s probačními úředníky.

1 Restorativní justice

Z historického pohledu vývoje trestní justice byla představa trestu velmi dlouho spojována s trestem odnětí svobody. Domnívám se, že tato představa přetrvává u laické veřejnosti dodnes a tyto dva pojmy, tedy trest a trest odnětí svobody, jsou pro mnohé, s nimiž jsem na toto téma vedla rozhovor dokonce synonymy.

Trest odnětí svobody lze považovat za základ tradičního modelu tzv. trestající neboli retributivní justice. Tento model prošel ve druhé polovině 20. století krizí, která přetrvává do dnešní doby. Trest odnětí svobody se ukazuje jako neefektivní, a to z mnoha důvodů. Odsouzený je sice izolován od společnosti a je mu tak znemožněno páchat další trestnou činnost, ale chybí zde zcela resocializační a výchovný účinek, důležitý pro další vývoj pachatele.¹ Dalším negativním faktorem je bezesporu ekonomická zátěž pro společnost, kdy náklady na zajištění výkonu tohoto trestu jsou velmi vysoké,² kapacita věznic je omezená³ a vysoká míra punitivity dosahuje v České republice na přední místa evropského žebříčku.

V této fázi docházelo a stále dochází k hledání nových cest ve způsobu sankcionování trestných činů za hranice tradiční (retributivní) justice, které by byly vhodnou alternativou k trestu odnětí svobody. Vedle pojmu klasické justice se objevuje nový pojem – restorativní (obnovující) justice.⁴

Princip restorativní justice přistupuje k trestnému činu, pachateli a oběti zcela odlišně a umožňuje vnést do tradičního rigidního systému trestní justice nové prvky. Nejedná se už o a priori „útok na stát,“ tedy na určitý společenský řád, ale o konflikt dvou osob, který vznikl mezi obětí trestného činu a jeho pachatelem.⁵ Koncepce restorativní justice je novým pojetím odpovědnosti za řešení problému kriminality,

¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 19-20.

² V roce 2015 byl průměrný denní náklad na 1 vězně za organizační jednotku 973 Kč (tj. náklady na platy, pojistné, ostatní věcné výdaje a FKSP). Průměrný denní náklad za celou Vězeňskou službu na 1 vězně činil 1 163 Kč. Statistická ročenka Vězeňské služby ČR za rok 2015 [online]. vscr.cz [cit. 10.11.2016]. Dostupné na: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/správn%C3%AD/statistiky/Statistické%20ročenky/Ročenka_2015.pdf

³ Průměrný denní stav vězněných osob dosáhl v roce 2015 počtu 19 979 a meziročně tak vzrostl v průměru o 2 298 osob. Statistická ročenka Vězeňské služby ČR za rok 2015 [online]. vscr.cz [cit. 10.11.2016]. Dostupné na: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/správn%C3%AD/statistiky/Statistické%20ročenky/Ročenka_2015.pdf

⁴ ŠČERBA: *Alternativní tresty a opatření...*, s.19-20.

⁵ SOTOLÁŘ, Alexandr, PÚRY, František, ŠÁMAL, Pavel. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vydání. Praha: C .H. Beck, 2000, s. 9.

kteřá již není pouze v rukou státu, ale v kompetenci těch, kterých se přímo týká.⁶ Je nutné zdůraznit, že tento systém působí vedle klasické retributivní justice nebo ji doplňuje, nejedná se tedy o systém, jenž by klasickou justici zcela nahrazoval. Domnívám se, že takovou situaci si lze do budoucna stěžii představit. Došlo by k postupnému uvolňování klasických zásad, k nedostatečnému postihu určitých pachatelů a konečně k úplné dysfunkci trestní justice.

V dalších kapitolách mé práce se bude detailněji zabývat pojmem probace a konkrétněji institutem dohledu. Dle Ščerby tvoří probace jednu ze základních složek restorativní justice.⁷ Považuji tedy za žádoucí zmínit alespoň stručně pojem restorativní justice a principy, které ji ovládají, neboť jsou bezesporu východiskem i pro probační činnost, která posléze z restorativní justice vychází. Tuto tezi potvrzují i strategické cíle Probační a mediační služby ČR, ze kterých vyplývá, jak je nezbytné v rámci dohledové agendy naplňovat prvky restorativní justice.⁸ K těmto cílům konkrétněji v dalších kapitolách.

1.1 Restorativní princip

Koncept restorativní justice se začal objevovat v 80. letech 20. století na americkém kontinentě a pomalu pronikal i na evropskou půdu.⁹ První zárodky restorativní justice bychom z historického hlediska našly v Kanadě a USA. Zajímavý faktem jsou bezpochyby kořeny této spravedlnosti, které můžeme spatřovat již v tradicích starých Maorů či v africkém zvykovém právu.¹⁰

Princip se zaměřuje spíše na obnovení poměrů, (z angl. restore - obnovit, navrátit do původního stavu), než na represii. V pojetí klasické odplatné neboli trestající justice byl primární obětí trestného činu stát. Veškerá pozornost a všechny prostředky byly směřovány na ochranu státu a konkrétní individuální oběti bylo přisuzováno až druhotné postavení. Restorativní justice umožňuje dotčeným osobám trestného činu aktivně se podílet na výkonu spravedlnosti, a nikoliv být pouhou

⁶ SOTOLÁŘ, Alexander, ŠÁMAL, Pavel a PÚRY, František. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 9.

⁷ ŠČERBA, Filip. Probace a její projevy v českém trestném právu. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 10, s. 300.

⁸ Poslání a cíle Probační a mediační služby [online]. pmsr.cz [cit. 10.11.2016]. Dostupné na <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>.

⁹ KARABEC, Zdeněk. Konceptce restorativní justice. In KARABEC, Zdeněk (ed). *Restorativní justice - Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. s. 8.

¹⁰ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 17.

pasivně zúčastněnou osobou s přílepem – poškozený. Koncept tedy vychází z myšlenky, že trestný čin je sociálním konfliktem mezi dvěma a více osobami, a právě tento konflikt lze účinně řešit pouze aktivní účastí všech zúčastněných osob. Restorativní justice tak umožňuje těm, kteří byli trestným činem dotčeni, vzít „spravedlnost do svých rukou.“¹¹

Při hledání vhodné definice restorativní justice jsem našla řadu různých definic, pojetí a názorů na tuto spravedlnost, a to od mnohých autorů a odborníků. Jednotnou definici lze nalézt stěží. Nejvíce se mi líbí definice restorativní justice jako určitého procesu od Howarda Zehra, kterého lze označit za jednoho ze zakladatelů této obnovující justice. Howard Zehr ve svém díle *Changing Lenses* uvádí: „*Restorativní justice je proces, jenž v maximální možné míře zapojuje všechny, kterých se daná trestná činnost dotkla. Restorativní justice usiluje o maximální možnou danou míru uzdravení a obnovu trestným činem narušených vztahů a za tímto účelem účastníkům umožňuje společně identifikovat způsobené újmy a vzniklé potřeby a od nich se odvíjející povinnosti a závazky.*“¹²

Tato definice se mi nejvíce líbí z toho důvodu, že kromě definice restorativní justice v ní dále nalezneme i definici dohledu. Podstatné body, které v definici restorativní justice odráží charakteristické rysy dohledu, jsem zvýraznila tučně. Z pohledu dohledu se jedná o dlouhodobý proces práce probačního úředníka s pachatelem, jenž se snaží o zapojení všech zúčastněných osob s cílem dosáhnout nejlepšího řešení pro všechny zúčastněné, pomoc pachateli s nápravou následků trestného činu a pozitivně pachatele motivovat.

Pro srovnání bych ráda uvedla i zcela odlišnou definici, která nahlíží na obnovující justici pouze jako na opak justice retributivní. Karabec ji vymezuje jako: „*Urcitý koncept zacházení s pachateli, odlišný od klasické redistributivní (trestající) justice, vycházející z názoru, že současná trestní spravedlnost není adekvátní reakcí společnosti na růst kriminality, nevede k ochraně jednotlivce i společnosti*“ a chápe ji jako: „*soubor postulátů, cílů a metod, které charakterizují určitý přístup k řešení problematiky zločinnosti*“.¹³

¹¹ VĚTROVEC, Vladislav a kol. *Zákon o mediaci a probaci: komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 14.

¹² ZEHR: *Úvod do restorativní justice...*, s. 17.

¹³ KARABEC: *Restorativní justice - Sborník příspěvků a dokumentů...*, s. 8.

1.2 Principy a teze restorativní justice

Jak jsem již uvedla výše, definic restorativní justice je nepřehledné množství. Nežli samotná definice restorativní justice jsou z mého pohledu pro mou práci důležitější principy a teze, na kterých je tento systém vybudován. Ke stanovení znaků restorativní justice využiji tři základní pilíře v pojetí Howarda Zehra a základní teze, jež uvádí Karabec¹⁴ ve své publikaci, doplněné o praktické využití těchto principů v kontextu probačního dohledu.

Základní znaky restorativní justice lze shrnout do několika základních tezí:

1. trestný čin nelze chápat jako překročení společenského pořádku, právních a morálních pravidel, ale jako škodu, která byla způsobena poškozenému (oběti)

V této první tezi spatřuji základní pilíř obnovující justice, a to primární zaměření na oběť trestného činu a další poškozené osoby. Restorativní justice se zaměřuje na osobní stránku trestného činu a nikoliv pouze na stránku veřejnoprávní, jak tomu je či bylo u retributivní justice. V rámci probace se tento princip projevuje ve společném setkání pachatele s obětí, popřípadě dalších zúčastněných osob. Nemusí se jednat pouze o přímé poškozené, ale o všechny osoby, které byly trestným činem dotčeny, např. rodinné příslušníky. Újmu je nutné chápat širěji a ne pouze jako újmu materiální.¹⁵ Jelikož v mnoha případech dochází trestným činem k narušení sociálních vazeb a rodinných vztahů, má probační úředník za úkol vytvořit takové podmínky, aby všichni zúčastnění měli možnost vyjádřit své obavy a potřeby.

2. trestný čin vytváří závazky a povinnosti

Opět se jedná o významný znak restorativní justice uplatňující se právě v rámci dohledu, resp. v podmínkách dohledu. V podmínkách dohledu jsou stanoveny body spolupráce, povinnosti uložené pachateli spolu se sankcí v případě jejich nedodržení. S těmito podmínkami je pachatel seznámen na první schůzce s probačním úředníkem.¹⁶

¹⁴ KARABEC: *Restorativní justice - Sborník příspěvku a dokumentů...*,s. 9.

¹⁵ Tamtéž

¹⁶ KARABEC: *Restorativní justice - Sborník příspěvku a dokumentů...*,s. 9.

3. pozitivně motivovat pachatele trestných činů k životu v souladu se zákonem¹⁷

Dalším významným prvkem dohledu a práce probačního úředníka vůbec je pomoc pachateli, jeho pozitivní motivace a podpora, která bude napomáhat k snadnějšímu výkonu dohledu a vytyčeným cílům.

Souhrnně řečeno základním cílem restorativní justice je docílení sebereflexe u pachatele trestného činu. Pachatel by si měl uvědomit, co svým činem fakticky způsobil a jaké jsou aktuální důsledky. Nejedná se tedy pouze o formální trestněprávní odpovědnost, ale jsou zde zahrnuty veškeré sociální a individuální důsledky. Cílem je nalézt takové způsoby odčinění, které budou odpovídat a vyhovovat potřebám poškozeného. Samozřejmě je v této situaci více než potřebná ochota poškozeného spolupracovat s pachatelem. Pokud jsou ale všechny předpoklady splněny, dostává pachatel jedinečnou příležitost svým vlastním přičiněním „napravit“ následky svého chování, způsobenou škodu u poškozeného, ale také napravit své sociální postavení a svou pozici v celé společnosti.

Kromě těchto tezí se v rámci retributivní justice uplatňují základní principy, na kterých je nezbytné trvat i přes rozmanitost a specifičnost každého případu. Opět bych v tomto případě mohla použít obecné principy restorativní justice vymezené Howardem Zehrem, které ale korespondují se základními zásadami probačních úředníků, a proto pro vhodnost použiji raději jich.

Prvním z nich je respekt či důstojnost v jednání. Tato zásada se uplatňuje především při práci s klienty, a to současně při zachování základních práv a svobod a respektu důstojnosti a autonomie klientů.¹⁸ Tato zásada působí oboustranně, od pachatele trestného činu směrem k oběti a dalším postiženým osobám, ale i k osobě probačního úředníka.

Další zásadou ovládající všechna právní odvětví je bezesporu zákonnost. Probační úředníci se musí pohybovat v mantinelech zákona, konkrétněji v mezích pravomocného rozhodnutí soudu. S touto zásadou úzce souvisí i další princip, princip přiměřenosti, jenž pracovníky PMS vybízí ke zvolení nevhodnějších způsobů řešení dané věci. Restorativní justice podporuje vždy individualitu člověka a spolu

¹⁷ ZEHR: *Úvod do restorativní justice...*, s. 17.

¹⁸ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005, s. 284.

s pospolitostí musí platit současně.¹⁹ Při práci s klienty je nutné zohlednit jejich zájmy a potřeby. Z dalších zásad bych mohla jmenovat především dobrovolnost, participaci, spočívající v aktivním zapojení všech osob nebo vyváženost, jejíž podstatou je znovuoobnovení rovnováhy v komunitě.²⁰

¹⁹ KRACÍK, Martin. In ŠTĚRN Pavel a kol. *Probace a mediaci: možnosti řešení trestných činů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010, s. 33-34.

²⁰ Tamtéž s. 33-34.

2 Probace

Pojem probace pochází z latinského slovesa probare, tedy zkoušet, svěřovat nebo ověřovat. Jedná se o možnost zkoušeného prokázat, že pokud dostane šanci, bude se chovat tak, jak společnost očekává.²¹ Tato osoba je ušetřena škodlivých následků, které se objevují při pobytu ve vězení a následného negativního zpětvzetí do společnosti. Někdy bývá probace označována jako alternativa k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, která umožňuje konstruktivní převýchovu pachatele TČ.²²

Probaci lze definovat z různých pohledů, v užším a v širším slova smyslu. V odborné literatuře se setkáváme s mnoha názory, které nahlíží na otázku probace v užším slova smyslu.

V užším slova smyslu vidíme probaci jako určitý druh opatření soudu směřující vůči osobě, jež byla shledána vinnou, ale stále zůstává součástí společnosti. Jedná se tak o alternativu k nepodmíněnému TOS, jejíž podstatou je konstruktivní převýchova pachatele. Probaci v užším slova smyslu lze tedy chápat jako institucionalizovaný dohled nad chováním pachatele, spojený s prvky pomoci, kontroly a poradenství a v jejich vzájemné kombinaci usnadňující resocializaci pachatele.²³

O probaci v užším slova smyslu nebo-li právním slova smyslu hovoří již konkrétněji Suchý,²⁴ který tento institut chápe jako alternativní trestní sankci umožňující podmíněný odklad trestu na zkušební dobu při současném stanovení určitých povinností (příkazů a zákazů) a podrobení odsouzeného bezprostřednímu dohledu probačního úředníka.

Šámal²⁵ se pojmu probace a jejímu rozlišení na probaci v užším a širším slova smyslu věnuje v souvislosti s vymezením dohledu a jeho podstaty v § 49 TZ. Při stanovení co je podstatou dohledu, nezapomíná připomenout, že dohled je jen jednou ze součástí probace v širším slova smyslu.

Naopak probace **v širším slova smyslu** zahrnuje nejenom ono soudní rozhodnutí, ale celý systém služeb, který Probační a mediační služba nabízí.

²¹ ROZUM, Jan a kol. *Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s.5.

²² PÚRY, František, ŠÁMAL, Pavel. Nad jedním rozhodnutím o probaci. *Právní rozhledy*, 1997, č. 6, s. 308.

²³ PÚRY, ŠÁMAL: *Nad jedním rozhodnutím o probaci*....,s. 3.

²⁴ SUCHÝ, Oldřich. Probace, postavení a úloha probačních úředníků v mezinárodním srovnání. *Právní rozhledy*, 1995, roč. 3, č. 7, s. 270.

²⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 680.

Zahrnuje v sobě nejen výkon dohledu, ale také kontrolu všech trestů nespojených s odnětím svobody (obecně prospěšné práce, domácí vězení atd.)²⁶ V širším slova smyslu lze probaci chápat jako systém výchovných omezení, pomoci a služeb, které jsou zajišťovány a organizovány Probační a mediační službou. Systém zahrnuje jednak probační dohled, ale také jiné alternativní sankce a opatření. Systém poskytuje psychosociální pomoc a podporu, opatřuje informace o osobě obviněného a poškozeného.²⁷

Je důležité si uvědomit, že pod pojem probace v širším slova smyslu lze zařadit i různé činnosti vykonávané před pravomocným rozhodnutím soudu nebo státního zástupce, které spočívají především v přípravě podkladů pro dané rozhodnutí. Jedná se především o zpracování informací o osobních, rodinných a majetkových poměrech obviněného. Celková zpráva vypracovaná probačním úředníkem o osobě obviněného zahrnuje i stanovisko poškozeného a hodnocení možnosti převýchovy a nápravy jeho osoby.²⁸ Tento rozbor neodmyslitelnou měrou přispívá k individualizaci trestného postihu a dává obviněnému možnost napravit negativní následky trestného činu.²⁹

Pojem probace lze chápat též jako určitý **stav, systém a proces**. Stavem se rozumí pozice podmíněně odsouzeného na svobodě, na kterém není vykonáván trest odnětí svobody. Procesem soubor funkcí a služeb a konečně také systémem, který je součástí trestní spravedlnosti.³⁰

Pojmy probace a dohled bývaly a dovolím si říci, že tomu tak doposud je, často zaměňovány. Například i autoři Sotolář a Sovák ve svém článku ztotožňují pojem probace s podmíněným odsouzením s dohledem.³¹

Je nutné si uvědomit, že probační dohled tvoří pouze součást probace. Pokud je možné nějakým způsobem vztah mezi probací a dohledem poměřit, lze říci následující. Probace je pojem nadřazený pojmu dohled. Vyjádřeno negativně a jinými slovy, lze říci, že probace v širším slova smyslu obsahuje další činnosti probační práce, které nespádají pod probaci v užším slova smyslu.

²⁶ ŠÁMAL, Pavel. Probační a mediační služba, *Sociální politika*, 2001, č. 5, s. 6.

²⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 291.

²⁸ SOTOLÁŘ, PŮRY, ŠÁMAL: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi...*, s. 339.

²⁹ DOUBRAVOVÁ, Dagmar, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ŠTĚRN, Pavel. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: Institut pro probaci a mediaci, 2001, oddíl B2, s.1.

³⁰ ROZUM: *Výzkum nově zavedených prvků...*, s. 4.

³¹ SOTOLÁŘ, Alexander, SOVÁK, Zdeněk. Ke koncepci probační a mediační služby v České republice. *Právní rozhledy*, 1996, č. 6, s. 254.

Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZPMS) v § 2 odst. 1 probací rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrolu výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.

Vzhledem k faktu, kým a jakým způsobem je probace a probační práce vykonávána, považuji za nutné zmínit i sociální hledisko probace. Probační práce není ryze trestněprávního charakteru, nachází se na hranici dvou oblastí, oblasti sociální a trestní. Je vykonává sociálními pracovníky a ovládána zásadami sociální práce. Co si pod pojmem sociální práce lze představit, nám definuje například Mezinárodní federace sociálních pracovníků. Dle jejich názoru sociální práce podporuje sociální změnu, řešení problémů v mezilidských vztazích a zasahuje tam, kde se lidé dostávají do kontaktu se svým prostředím.³² Sociální pracovníci vykonávají (nebo by alespoň vykonávat měli) dvě základní povinnosti: pomoc a kontrolu. Tyto povinnosti korespondují s hlavními cíli dohledu, jenž by měl skrze probační úředníky poskytnout pachateli pomoc a skloubit i následnou kontrolu.

Rozum³³ definuje probaci velmi jednoduše jako potrestání pachatele, jenž se opírá o trestně politická a sociálně pedagogická kritéria. Pracuje s individuálním přístupem k osobě obviněného, jenž překračuje hranice trestního práva a posouvá se do sféry společenské humanitární solidarity.

Skutečnost, že probace stojí na rozmezí dvou oblastí, dokazují i zásady, které probaci a celou probační práci ovládají. Jedná se zaprvé o zásady trestněprávní, které nám určují mantinely, ve kterých se musíme pohybovat a nelze je za žádných okolností překročit. Jde o základní zásady trestního práva jako například zásada zákonnosti, zásada zákazu retroaktivity a zásady prevence, represe a další. Dále musí probační úředník při své práci respektovat i zásady profesní, mezi které

³² International Federation of Social Workers. *Definice sociální práce* [online]. Sociální revue, 11.3.2005 [cit. 11.3.2017]. Dostupné na <http://socialnirevue.cz/item/definice-socialni-prace>.

³³ ROZUM: *Výzkum nově zavedených prvků...*, s. 7.

například patří zásada důvěrnosti informací, zachování profesní objektivity, respekt vůči rozdílům mezi lidmi nebo individuální přístup ke klientele.³⁴

Trestněprávní zásady nám z mého pohledu dávají určitou formu, ve které se probace pohybuje a naopak zásady týkající se sociální práce tvoří určitý obsah probační práce. I z tohoto pohledu je probace interdisciplinární institut, kdy ani jedna oblast bez druhé nemůže existovat samostatně. Kromě sociální práce se v rámci probace uplatňují i poznatky z oblastí kriminologie, kriminality a viktimologie. Z těchto důvodů musí být probační úředníci vzdělaní nejenom z právního hlediska, ale i z hlediska sociálního a psychologického, tak aby byl dokonale naplněn cíl probace, pomáhat a motivovat klienta k vedení řádného života a zároveň kontrolovat uložené povinnosti.³⁵

Jak je z výše uvedeného zřejmé, definic probace je nepřeborné množství. Existují však základní rysy, které charakterizují probaci jako takovou a musí být splněny vždy, bez ohledu na to, jak se na probaci v užším slova smyslu díváme. Charakteristické rysy probace v užším slova smyslu:³⁶

1. Závislost na výroku o vině - předpokladem výroku o probaci je výrok o vině obsažený v rozsudku. Za probaci nelze považovat situaci, kdy je opatření dohledu či jiné péče uloženo pachateli až po výkonu TOS. V tomto případě hovoříme o institutu tzv. parole, kdy dochází k podmíněnému propuštění odsouzeného z věznice. Tedy pokud budeme k probaci přistupovat jako k alternativě vůči TOS, nemůžeme posléze dojít k závěru, že parole (kdy TOS je buď zčásti nebo zcela vykonán) je jedním z druhů probace. Tyto dva instituty od sebe odlišuje i rozdílný historicky vývoj a důvody jejich vzniku. Probace se vyvinula z důvodu nespokojenosti s rozhodováním soudů, nadužíváním TOS a jeho následnou neefektivitou, problematikou přeplněnosti věznic a snahou nalézt alternativní řešení. Zatímco parole vznikla s potřebou postpenitenciární péče poskytované propuštěným vězňům.³⁷

2. Odklad výroku o trestu (tedy podmíněné upuštění od potrestání s dohledem) nebo odklad výkonu trestu odnětí svobody na zkušební dobu

³⁴ ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, s. 31-33.

³⁵ STRÉMY, Tomáš, KURILOVSKÁ, Lucia a VRÁBLOVÁ, Miroslava. *Restorativna justícia*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 70.

³⁶ SOTOLÁŘ, PÚRY, ŠÁMAL: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi...*, s. 24-25.

³⁷ ROZUM, Jan, Lucie JARKOVSKÁ a Petr KOTULAN. *Institut dohledu u podmíněného propuštění: závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 12.

(podmíněné odsouzení) – Nezkusil³⁸ ve své studii na základě tohoto bodu rozlišuje na probaci samostatnou a nesamostatnou. Pokud je založena na odkladu výroku o trestu má dle jeho názoru probace samostatné postavení. Pokud je naopak jejím základem podmíněný odklad již uloženého trestu, jedná se o postavení nesamostatné.

3. Konstruktivní péče (pomoc) a dohled probačního úředníka směřující k převýchově pachatele a jeho řádnému životu v budoucnu – jinak řečeno veškerá činnost probačního úředníka jako sociálního pracovníka směřující k převýchově pachatele.

4. Při porušení podmínek probace nastupuje uložení trestu nebo jeho výkon – v tomto bodě hovoříme o právních důsledcích spojených s plněním probačních povinností a omezení ve zkušební době.

V základní rysech probace (viz bod 3) je již zmíněn pojem a institut probačního dohledu, jenž z mého pohledu tvoří základní stavební kámen a podstatu celé probační činnosti. Dohled probačního úředníka totiž zajišťuje řádný výkon probace, a to jednak formou poskytnutí pomoci odsouzenému během zkušební doby, ale také funguje jako kontrolor soudem uložených podmínek dohledu.

³⁸ NEZKUSIL, Jiří. K některým stránkám institutu probace. In: *Sborník prací z trestního práva* (Solnařova pocta). Praha: Universita Karlova, 1969, s. 54-55.

3 Vymezení institutu dohledu

Jak už jsem uvedla výše, považuji dohled za nejvýznamnější z prvků probace. S ohledem na další zaměření mé práce je nutné tento pojem detailněji vymežit.

Probační dohled byl do českého trestního zákoníku zaveden už novelou trestního zákona č. 253/1997 Sb., s účinností od 1.1. 1998, kterým se měnil a doplňoval trestní zákon č. 140/1961 Sb. Tímto zákonem byl TZ doplněn o § 26 (podmíněné upuštění od potrestání s dohledem) a §60a (podmíněné odsouzení k TOS s dohledem). K další změně v úpravě probačního dohledu došlo novelou TZ a TŘ, a to zákonem č. 265/2001 Sb. Tato novela jednak definovala v TZ pojem dohled, upravila a rozšířila možnost použití obecně prospěšných prací a zavedla tzv. paroli. Dále umožnila náhradu vazby dohledem a celkově definovala pozici probačního úředníka v trestním řízení.³⁹

V případě propuštění obviněného z vazby za současného uložení dohledu se ovšem nejedná o probační dohled, který může být vykládán v souladu s definicí probace v užším slova smyslu. Chybějí zde zcela zřejmě charakteristické rysy probace uvedené výše a nejedná se ani o alternativu k TOS. Co se týče podmíněného propuštění z výkonu TOS jedná se o zcela odlišné opatření (tzv. parole), které nelze k probačnímu dohledu přiřazovat.

Nový trestní zákoník (zákon č. 40/2009), který nabyl účinnosti k 1.1.2010, obsahuje až na pár novinek, stejné instituty spojené s dohledem jako předchozí trestní zákon. Dohled nalezneme již již u trestu obecně prospěšných prací, kdy soud může výjimečně ponechat tento trest v platnosti nebo prodloužit dobu výkonu tohoto trestu až o šest měsíců, i když odsouzený zavinil příčinu k přeměně tohoto trestu na TOS, domácí vězení nebo peněžitý trest a zároveň může odsouzenému uložit na dobu výkonu trestu dohled. Pro úplnost přehledu, kde se s dohledem v TZ můžeme setkat, je nutné uvést i uložení dohledu při ukončení ochranného léčení.⁴⁰

Další rozšíření možnosti uplatnění dohledu se objevilo i u skupiny pachatelů ve věku blízkém věku mladistvých. Dohled je této skupině možné ukládat v rámci obecně prospěšných prací, domácího vězení a zákazu pobytu. Ale pouze první dva uvedené příklady lze označit za probační instituty.⁴¹

³⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 353.

⁴⁰ ŠČERBA: *Alternativní tresty a opatření...*, s. 180.

⁴¹ Tamtéž

Závěrem lze shrnout následující. Formální označení dohledu a jeho univerzální používání u jednotlivých institutů *a priori* neznámá, že se jedná o dohled v užším slova smyslu probace, tj. probační dohled.

Za instituty obsahující čistě ryzí probační dohled můžeme považovat pouze podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, podmíněné odsouzení k TOS s dohledem a uložení dohledu v rámci trestu obecně prospěšných prací. Ve skupině dospělých pachatelů, jenž jsou ve věku blízkém věku mladistvých, je dohled možné uložit ve třech případech uvedených výše. pouze u trestu obecně prospěšných prací a trestu domácího vězení se jedná o probaci v užším slova smyslu.⁴²

I když se má práce zaměřuje zcela výlučně na dospělé pachatele, považuji za nutné v rámci rekapitulace vývoje právní úpravy dohledu, zmínit i zákon č. 213/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Jak uvádí Ščerba⁴³ ve své publikaci, najít v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže probační instituty, tj. instituty v užším slova smyslu, není tak jednoznačné.

Dohled probačního úředníka je samostatným druhem výchovného opatření, které lze ukládat samostatně nebo vedle ochranného či trestního opatření. Teoreticky lze kombinovat téměř vše, ale jen malá část kombinace může být smysluplná. Jako správnou kombinaci chápe dle mého názoru Ščerba,⁴⁴ který jako jednoznačně smysluplnou variantu hodnotí spojení opatření se stanovením zkušební doby.

Vhodnými instituty tedy jsou: podmíněné odsouzení s dohledem dle § 33 zák. mládeže a podmíněné upuštění od uložení trestního opatření dle § 14 zák. mládeže. Dalšími probačními instituty vzniklými kombinací dohledu a trestních opatření jsou bezesporu dohled probačního úředníka s trestním opatřením obecně prospěšných prací a kombinace dohledu a trestního opatření domácího vězení. Je nutné poznamenat, že uvedené příklady nejsou jedinými možnými kombinacemi dohledu probačního úředníka.⁴⁵

⁴² ŠČERBA: *Alternativní tresty a opatření...*, s. 186.

⁴³ Tamtéž s. 182.

⁴⁴ Tamtéž s. 182.

⁴⁵ Dále je možná kombinace s tzv. odklony v trestním řízení (podmíněné zastavení trestního stíhání a podmíněné odložení podání návrhu na potrestání) nebo s institutem peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu. Tyto instituty ale nesplní charakteristické rysy probace.

3.1 Podstata probačního dohledu

Obecnou úpravu dohledu nalezneme v § 49 a násl. Význam těchto ustanovení je velmi široký, neboť TZ na jejich přiměřené uplatnění odkazuje v mnoha případech zajištění výkonu sankcí nespojených s odnětím svobody pachatele. Konkrétně jde o podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, podmíněné odsouzení k TOS s dohledem, paroli a ukončení ochranného léčení, jehož účelu nelze dosáhnout jinak. Dodatečně lze uložit dohled i v případě obecně prospěšných prací nebo domácího vězení, pokud pachatel zavinil příchyn k přeměně trestu. Pro úplnost výčtu je nutné zmínit i ustanovení TŘ – nahrazení vazby dohledem.⁴⁶

„Dohledem se rozumí pravidelný osobní kontakt pachatele s úředníkem Probační a mediační služby, spolupráce při vytváření a realizaci probačního plánu dohledu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývající ze zákona“ (§ 49 odst. 1 TZ).

Podstatu dohledu dle § 49 odst. 1 TZ lze vyjádřit ve třech základních atributech, a to v:

- pravidelném osobním kontaktu pachatele s probačním úředníkem,
- jejich vzájemné spolupráci při vytváření a realizaci probačního plánu dohledu ve zkušební době nebo v době výkonu určitého trestu,
- kontrole dodržování podmínek uložených pachateli soudem.⁴⁷

Vždy je třeba dbát, aby došlo k vyváženému naplnění všech tří komponentů. Přičemž konkrétní výsledek je závislý na míře zastoupení jednotlivých atributů, a dále na tom, co bude obsahem probačního plánu dohledu, jaké byly uloženy povinnosti a omezení a též jaké jsou osobní a rodinné poměry pachatele.⁴⁸ Zcela obecně řečeno, podstatu dohledu tvoří povinnost odsouzeného nebo obviněného být v průběhu zkušební doby v součinnosti s probačním úředníkem.⁴⁹

Podstata dohledu vyjádřená v § 49 odst. 1 TZ vytváří jakýsi rámec, v jehož mezích musí být prováděny všechny činnosti probačního úředníka, ať již výslovně

⁴⁶ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 679.

⁴⁷ TOMÁŠEK, Jan, Simona DIBLÍKOVÁ a Miroslav SCHEINOST. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016, s. 19.

⁴⁸ Tamtéž s. 20.

⁴⁹ OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka. Probační a mediační služba jako nově vznikající oblast sociální práce. *Sociální politika*, 2000, č. 4, str. 8.

upravené či jen fakticky prováděné vůči pachateli, soudu, jiným orgánům a institucím.⁵⁰

Jak již bylo zmíněno výše v definici a vymezení pojmu probace, je dohled charakterizován jako sociální pomoc s následnou kontrolou, tzn. že probační pracovník během zkušební doby nabízí klientovi PMS psychosociální pomoc a dále kontroluje chování klienta a plnění uložených omezení a povinností.⁵¹ Tato skutečnost vyplývá i z odst. 2 výše zmíněného § 49 TZ, kde je vymezen legální účel dohledu spočívající ve sledování, kontrole chování pachatele (čímž je zajištěna i ochrana společnosti) a odborné vedení pachatele s cílem zajistit, aby vedl řádný život. Opět se jedná o dvě stránky, které by měly být ve vzájemné proporcionalitě tak, aby došlo k naplnění účelu dohledu.

Jak uvádí Šámal⁵² nelze dohled na jedné straně redukovat na pouhé „hlídání“ pachatele, ale nesmí dojít ani k opačné situaci, kdy bude dohled pouze výsledkem shovívavosti a prostředkem, jak řešit osobní problémy. Zatímco sledování a kontrolu nalezneme v § 50 TZ a dále v § 7 ZPMS, otázky vedení a pomoci (kromě legálního rámce v § 49 až 51) jsou vybudované spíše na neformálních postupech, které nalezneme např. v Metodice činnosti PMS.

Míra dosažení cílů dohledu je přímo úměrná aktivitě klienta a jeho zapojení do vykonávaného dohledu. Z mé zkušenosti v rámci vykonávané praxe na půdě PMS vím, že přístup klienta k dohledu je reálně to nejdůležitější, na čem závisí úspěch dohledu. Pokud klient bere dohled pouze jako povinnost či dokonce jako nutné zlo uložené mu soudem, je efektivita dohledu zcela minimální, a to v obou svých složkách – pomoci i kontrole.

Jelikož je vymezení pojmu dohledu a jeho výkon podstatnou částí mé práce, považuji za nutné výše zmíněná ustanovení podrobněji rozebrat v jeho jednotlivých složkách (pravidelný osobní kontakt, spolupráce při vytváření probačního plánu dohledu atd.) Tématu dohledu se tedy budu podrobněji věnovat v kapitole Výkon dohledu.

⁵⁰ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 680.

⁵¹ HRUŠKOVÁ, Otmara, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ŠTERN, Pavel.: K některým teoretickým a praktickým otázkám probační služby. *Trestní právo*, 1997, č. 7 – 8, s 12 – 19.

⁵² ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 685.

4 Podmíněné odsouzení k TOS s dohledem

Vzhledem k dalšímu vývoji mé práce se budu již plně věnovat podmíněnému odsouzení k TOS s dohledem, jeho vymezení, v následujících kapitolách i procesu výkonu dohledu.

Jak již bylo řečeno výše, podmíněné odsouzení s dohledem se do českého trestního zákonodárství dostal novelou trestního zákona č. 253/1997 Sb., s účinností od 1.1. 1998. Nelze si však mylně představit, že totéž platí i o podmíněném odsouzení (tzv. prostém podmíněném odsouzení). Tento druh trestu má u nás velmi dlouhou tradici, jenž sahá až do období první republiky.⁵³

Podstatou tohoto trestu je uložení TOS, který ale není vykonán ihned, ale jeho výkon je odložen na zkušební dobu, během které probíhá probační dohled. Jedná se o přísnější institut než prosté podmíněné odsouzení, spojený s intenzivnějším výchovným působením na pachatele.⁵⁴

Co se týče právní povahy podmíněného odsouzení s dohledem a jeho zařazení do systému, byla tato otázka sporná. Současná právní úprava v § 52 TZ, který nám vymezuje různé druhy trestu, v odst. 2 uvádí: „*trestem odnětí svobody se rozumí, nestanoví-li trestní zákon jinak, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.*“ Jedná se ale o zvláštní druh trestu či pouze o modifikaci TOS, konkrétně jeho výměry a výkonu? Jelínek⁵⁵ ve své publikaci uvádí, že se jedná o samostatný druh trestní sankce, a to s odkazem na právní úpravu tohoto trestu u mladistvých, neboť zákon č. 218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže uvádí podmíněné odsouzení s dohledem jako samostatný druh trestního opatření.

Co se týče zákonné úpravy podmíněného odsouzení s dohledem musíme začít s jeho vymezením již v § 81 a násl. TZ, který určuje zákonné podmínky uložení prostého podmíněného odsouzení. Podmíněně odložit lze výkon TOS nepřevyšující tři léta, pokud má soud za to, že k působení na pachatele, aby vedl řádný život, není třeba jeho výkonu. K této podmínce je důležité poznamenat, že je rozhodná konkrétní výměra, a nikoliv trestní

⁵³ ROZUM: *Výzkum nově zavedených prvků...*, s. 16.

⁵⁴ ŠČERBA: *Alternativní tresty a opatření...*, s. 226-227.

⁵⁵ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 407.

sazba příslušná ve zvláštní části TZ. Přitom je zcela bez významu, zda jde o úmyslný či nedbalostní trestný čin.⁵⁶

Výše uvedený § 81 TZ nám dále stanoví, kdy je tento druh trestu vhodný, a to vzhledem k osobě a poměrům pachatele, zejména s přihlédnutím k pachatelovu dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje a dále k okolnostem případu.

Základním předpokladem podmíněného odkladu výkonu trestu dle § 81 odst. 1 TZ je **odůvodněný závěr soudu**, že k působení na pachatele, není třeba výkonu TOS. Soud tuto otázku řeší jak z hlediska prevence individuální, tak i z hlediska prevence generální. Je nutné zdůraznit, že kromě okolností uvedených v § 81 odst. 1, soud hodnotí všechna ostatní hlediska rozhodná pro stanovení druhu a výměry trestu. Jako dílčí závěr lze uvést skutečnost, že pokud není podmíněné odsouzení vyloučeno délkou, je na rozhodnutí soudu, jak vzhledem ke všem rozhodným konkrétním okolnostem rozhodne.⁵⁷

V § 84 TZ již nalezneme zosíření prostého podmíněného odsouzení, a to v případě, je-li třeba zvýšeně sledovat a kontrolovat chování pachatele a poskytnout mu **péči a pomoc** ve zkušební době za **současného uložení dohledu**. Z tohoto ustanovení je možné vyčíst dva charakteristické znaky probace v užším slova smyslu, a to pomoc a kontrolu. Odlišnost oproti prostému podmíněnému odsouzení spočívá ve výroku soudu o vyslovení dohledu.

Podmínky, za nichž lze podmíněné odsouzení s dohledem uložit, jsou v § 84 TZ stanoveny kumulativně. Nejdříve ustanovení odkazuje na § 81 odst. 1 a na podmínky, za kterých lze uložit podmíněné odsouzení. Tyto podmínky jsou shodné v obou případech, a to včetně délky uloženého trestu a zohledňujících podmínek. Druhá podmínka, která je jediným odlišujícím prvkem ve srovnání s prostým odsouzením, je vyslovení dohledu nad pachatelem.⁵⁸ Dohled je nad pachatelem vysloven v souladu s § 49-51 TZ.

Při podmíněném odsouzení s dohledem dle § 85 TZ soud stanoví zkušební dobu na jeden rok až pět let, která počíná běžet právní mocí rozsudku. Délku této lhůty je třeba volit i vzhledem ke specifičnosti dohledu tak, aby byl dostatečný časový prostor

⁵⁶ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1058.

⁵⁷ Tamtéž s. 1015.

⁵⁸ Tamtéž s. 1058.

k realizaci účelu dohled.⁵⁹ V odst. 2 umožňuje TZ současně s dohledem uložit podmíněně odsouzenému přiměřené povinnosti a omezení dle § 48 odst. 4 TZ.

Dále v § 85 odst. 2 za středníkem TZ umožňuje, aby soud pachateli uložil povinnost nahradit škodu, odčinit nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení. V tomto ohledu je nutné povinnost nahradit škodu posuzovat podle osobních a majetkových poměrů. Soud musí zohledňovat pachatelovu aktuální situaci a k učinění závěru, zda se pachatel osvědčil či ne, je třeba přistupovat z hlediska jeho snahy, kterou na nahrazení škody vyvinul. Zda skutečnost, že škodu zcela nenahradil, byla způsobena z objektivních příčin (škodu nahradit chtěl a vynaložil veškerou snahu) nebo zda škoda nebyla zcela nahrazena z příčin subjektivních na straně pachatele.⁶⁰

Zde je nutné zmínit rozdíl mezi výrokem o náhradě škody a uloženou povinností, aby podle svých sil nahradil škodu. Ve druhém případě totiž nemusí být uvedena konkrétní výše škody, která má být nahrazena a ani osoba poškozeného. Nejvyšší soud⁶¹ říká, že v tomto případě jde o výchovné působení na pachatele, aby sám pochopil následky svého jednání a dobrovolně škodu nahradil.

Po právní moci rozsudku o podmíněném odsouzení s dohledem soud dle § 330a TŘ pověří probačního úředníka, v jehož obvodu má odsouzený bydliště nebo pracoviště, aby sledoval pachatelovo chování a výkon uložených omezení a povinností.

Za poslední fázi lze označit rozhodnutí, zda se pachatel osvědčil či ne dle § 86 TZ. Jestliže pachatel vedl řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud, že se osvědčil a na pachatele se hledí, jako by nebyl odsouzen (§86 odst. 3 TZ). V opačném případě soud nařídí výkon podmíněně odloženého TOS, což je možné učinit i během zkušební doby. Z procesního hlediska nám tento okamžik řeší § 330 TŘ, dle kterého soud o pachatelově osvědčení se rozhoduje ve veřejném zasedání. Je nezbytné, aby soud respektoval zásadu materiální pravdy (samozřejmě včetně ostatních zásad trestního práva) a zjistil skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Proti tomuto rozhodnutí je přípustná stížnost, která má odkladný účinek.

V § 86 TZ odst. 2 nalezneme tzv. fikci osvědčení, která nastává v případě nečinnosti soudu, a to ve lhůtě jednoho roku od uplynutí zkušební doby. Pokud soud v této lhůtě bez viny pachatele neučiní výše zmíněné rozhodnutí, má se za to, že se podmíněně odsouzený osvědčil.

⁵⁹ Tamtéž s. 1061.

⁶⁰ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. srpna 2006, sp.zn. 3 To 668/2006.

⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 2010, sp. zn. 8 Tdo 417/2010.

Vzájemná propojenost prostého odsouzení a podmíněného odkladu s dohledem je zřejmá i ze situace, kdy podmíněně odsouzený ve zkušební době poruší podmínky stanovené soudem, ale soud nenařídí ihned výkon TOS, ale ponechá podmíněné odsouzení v platnosti a stanoví nad pachatelem dohled.⁶² Tuto variantu považují za vhodné řešení vzhledem k současné situaci a problematice přeplněnosti věznic a celkové krizi TOS. Není přeci nutné za první porušení uložených podmínek hned nařídít výkon TOS, když je tu možnost zostření již uloženého trestu s velmi vysokými resocializačními účinky. Přeci podmíněné odsouzení s dohledem představuje v porovnání s prostým odsouzením zostření trestu, kdy je pachatel potrestán za nesplnění uložených podmínek a zároveň je tak do budoucna varován, co svým dalším jednáním může způsobit. I v případě porušení podmínek u podmíněného odsouzení s dohledem lze ponechat tento trest v platnosti dle § 86 odst. 1 TZ. Soud pak může pachateli uložit další přiměřená omezení a povinnosti nebo uložit doposud nepoužitá omezení či povinnosti dle § 49 odst. TZ nebo prodloužit zkušební dobu.

⁶² JELÍNEK: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 6. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 126.

5 Probační a mediační služba

5.1 Organizace Probační a mediační služby

V další části práce bych se ráda věnovala činnosti Probační a mediační služby, metodickým postupům a posléze samotné konkrétní aplikaci těchto postupů na výkon dohledu.

Probační a mediační služba jako organizační složka státu, jak ji známe dnes, byla zřízena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, a to s účinností od 1.1.2001. Zákon byl přijat v souvislosti s krizí tradiční trestní politiky (tedy trestu TOS), její následnou změnou a pronikáním prvků restorativní justice do trestního práva.⁶³

Počátky PMS nedatujeme k výše zmíněnému roku 2001, ale již k roku 1996, kdy byla PMS ustanovena ve spojení se zavedením alternativních trestů. PMS působila u okresních a krajských soudů a byla obsazena především soudními úředníky. Náplní práce bylo zajištění administrativně-technického výkonu obecně prospěšných prací. Působnost a poslání PMS však nebyly jasně definovány. PMS se potýkala s řadou problémů, a to především kvůli nedostatku právní úpravy.⁶⁴

Zřízení, organizaci a činnost Probační a mediační služby obsahuje hlava první ZoPMS. Dle § 1 ods. 2 ZoPMS se jedná o organizační složku státu a účetní jednotku, tzn. je napojena na státní rozpočet. Následující ustanovení shrnuje definici a význam probace v širším slova smyslu a také definici mediace jako mimosoudního prostředku řešení sporů.

V čele PMS stojí ředitel, který jedná jejím jménem a jehož jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti.⁶⁵ PMS je tedy spravována resortem Ministerstva spravedlnosti ČR. Základním článkem pro výkon probačních a mediačních činností jsou střediska PMS, která působí v sídlech okresních soudů. Tato střediska nejsou samostatnou účetní jednotkou a nemají právní subjektivitu, na rozdíl od PMS jako takové (čl. 4 statutu). Za chod střediska je odpovědný její vedoucí, jenž organizuje a kontroluje práci střediska a metodicky vede činnost úředníků a asistentů (čl. 5 statutu).

⁶³ ROZUM, Jan. Činnost probační a mediační služby z pohledu restorativní justice. In KARABEC, Zdeněk (ed). *Restorativní justice. Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 39.

⁶⁴ HRUŠKOVÁ: *K některým teoretickým...*, s. 12.

⁶⁵ Statut Probační a mediační služby ČR, ze dne 19. prosince 2007.

Konkrétní úkoly v rámci středisek plní probační úředníci nebo asistenti PMS. Pro kvalitní výkon práce na půdě PMS je nezbytné, aby byl probační pracovník zdatný jak v oblasti sociální práce, tak v oblasti trestního práva. Nároky na profesní kvalifikaci jednotlivých probačních úředníků jsou tedy vysoké. Jak jsem již uvedla výše, statut v článku 5 rozeznává dvě rozdílné pracovní pozice – probační úředník a asistent.

Dle § 6 odst. 1 ZoPMS se pracovní poměr úředníků řídí zákoníkem práce, pokud ZoPMS nestanoví jinak. Probační úředník musí být svéprávný, bezúhonný a musí mít vysokoškolské magisterské vzdělání v oblasti společenskovední a musí vykonat odbornou zkoušku. Asistentem se dle § 6 odst. 3 může stát svéprávná osoba starší 21 let se středoškolským vzděláním v oblasti společenskovední.

Pokud bych měla shrnout požadavky na výkon profese probačního úředníka dle Statutu PMS a ZoPMS, tak se jedná o třístupňový systém. Prvním základním stupněm je dosažení magisterského vzdělání v společenskovední oblasti. Druhým stupněm je absolvování vzdělávacího programu, který trvá 12 měsíců a je dovršen složením odborné zkoušky. Zkouška se pak skládá ze dvou částí – teoretické a praktické. Za třetí stupeň bych označila celoživotní vzdělávání, které zdůrazňuje statut v čl. 6 a je dle mého názoru neméně podstatný jako prvé dva. Celoživotní vzdělávání probačního úředníka spočívá nejenom v reflektování právních změn, ale i v metodách sociální práce, tak aby byly využívány nejmodernější a nejefektivnější postupy. Je nutné si uvědomit, že probační úředník je zaměstnancem státní správy a musí proto současně zvládat a respektovat všechny administrativní a úřednické postupy.

Pokud pohlédneme na probačního pracovníka pouze z jednoho pohledu, a to jako na úředníka, lze jej označit za úředníka první linie. Za úředníka první linie je označován vzhledem k jeho přímému kontaktu s klienty PMS a širokou působností v rámci rozhodování, které mu zákon umožňuje.⁶⁶

Jak jsem již uvedla výše PMS představuje instituci, která vychází ze spolupráce dvou disciplín, trestního práva a sociální práce. Dle Kotulana⁶⁷ je sociální práce tzv. pomáhající profesí a její aplikace do výkonu trestů znamená posílení výchovného působení trestů na pachatele. Pomáhající práce jsou pak dle Matouška a Hartla⁶⁸ rozlišovány na dva základní stupně. Do prvního stupně tito dva autoři řadí psychiatry, psychology a další specialisty. Do druhého stupně spadají profese lékařské, ale také

⁶⁶ HORÁK, Pavel, HORÁKOVÁ, Markéta. Role liniových pracovníků ve veřejné politice. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 2009, roč. 45, č. 2, s. 370-371.

⁶⁷ ROZUM: *Výzkum nově zavedených prvků...*, s. 141.

⁶⁸ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3.vydání. Praha: Portál, 2013, s. 360.

učitelé nebo policisté. Právě do tohoto stupně jsou řazeni i probační úředníci, kteří by měli působit jako profesionálové poskytující pomoc při řešení sociálních problémů.

5.2 Postavení probačního úředníka a jeho práva a povinnosti

Postavení a funkci probačního úředníka v systému trestního práva nalezneme v §27b TR, kdy je řazen mezi pomocné osoby v trestním řízení. V odst. 1 tohoto ustanovení nalezneme taxativní výčet činností, které probační úředník vykonává. Jedná se zejména o výkon dohledu nad obviněným zahrnující pozitivní vedení a pomoc obviněnému a následnou kontrolu. V případech, kdy dohled uložen nebyl, probační úředník provádí úkony směřující k tomu, aby obviněný vedl řádný život, a to za situace, kdy bylo rozhodnuto o propuštění obviněného z vazby za současného uložení dohledu, podmíněném zastavení trestního stíhání, podmíněném upuštění od potrestání s dohledem, o prostém podmíněném odsouzení, podmíněném odsouzení s dohledem, paroli či uložení trestu obecně prospěšných prací nebo zákazu pobytu.

Závěrečný odstavec tři výše zmíněného ustanovení odkazuje na zvláštní zákon, kterým je ZoPMS.

Kromě vnímání probačního pracovníka jako pomocné osoby v trestním řízení, bych ráda zmínila i jeho postavení jako úřední osoby dle § 127 odst. 1 písm. d) TZ, neboť Nejvyšší soud dospěl k závěru, že probační úředník zajišťující výkon trestů uložených soudy, splňuje zákonem stanovená hlediska vymezující orgán veřejné moci, a proto požívá výše zmíněné ochrany.⁶⁹

Práva a povinnosti probačních úředníků jsou upravena v zákoně o PMS v ustanoveních § 7 a násl. Je nutné podotknout, že se tyto povinnosti a oprávnění vztahují i na asistenty PMS. Úředník PMS se při výkonu své funkce řídí zákony, jinými právními předpisy a pokyny předsedy senátu nebo samosoudce (v přípravném řízení státního zástupce). Probační úředníci musí kromě postupu *intra legem* respektovat i další základní profesní principy – nestrannost, odpovědnost, mlčenlivost, objektivnost, zachovat respekt k základním lidským právům a svobodám. Při nedodržení těchto povinností může předseda senátu nebo samosoudce (v přípravném řízení státní zástupce) věc úředníkovi PMS odejmout (§7 odst. 1 ZoPMS). Další povinností probačního úředníka je působit jako informátor v případě porušení uložených podmínek

⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. března 2013, sp.zn. 8 Tdo 197/2013.

a omezení. Pokud je tato podmínka méně závažného charakteru, úředník může obviněného pouze upozornit, že pokud se bude porušení ze strany obviněného opakovat, úředník informuje soud (§ 7 odst. 3 ZoPMS). Co se týče povinností a zákazů, nesmí úředník PMS ve stejné věci provádět úkony probace a mediace (§7 odst. 5 ZoPMS). Při probaci je v centru dění především obviněný, a proto by pro probačního úředníka v roli mediátora bylo obtížné zachovat nestranný vztah k pachateli a poškozenému zároveň.⁷⁰

Probační úředníci jsou oprávněni v souvislosti s výkonem své funkce **zjišťovat stanovisko obviněného** v případě odklonů v trestním řízení a v případě narovnání i **stanovisko poškozeného**. Mezi další oprávnění patří právo nahlížet do spisů a činit z nich výpisky a poznámky (§7 odst. 4 ZoPMS), obracet se na další osoby s dožádáním o sdělení potřebných údajů nebo v případě uložení dohledu právo vstupovat do obydlí osoby (§51 TZ).

Jak už jsem v práci několikrát zmínila je PMS velmi specifickou činností, při které je nutné respektovat i zásady sociální práce. Z tohoto důvodu považuji za nutné zmínit základní etické zásady:

- sociální pracovníci jsou povinni respektovat základní lidská práva a svobody, a to v souladu s Chartou lidských práv Spojených národů a Úmluvou o právech dítěte
- sociální pracovník respektuje individualitu jednotlivce, a to bez ohledu na rasu, věk, sexuální orientaci apod.
- sociální pracovník poskytuje pomoc jednotlivcům, skupinám, komunitám
- sociální pracovník je povinen upřednostnit profesionální zájmy před zájmy soukromými.

Tyto etické zásady jsou samozřejmě velmi obecné. Při podrobnějším studiu bychom mohli vysledovat konkrétnější zásady, a to přímo ve vztahu ke klientům, svému zaměstnavateli, kolegům, svému povolání a odbornosti a také společnosti.⁷¹

Pro srovnání výše uvedeného uvádím i základní zásady pracovníků PMS tak, jak je uvádí Příručka pro probaci a mediaci⁷²:

⁷⁰ ŽATECKÁ, Eva. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2007, s. 53.

⁷¹ Etický kodex sociálních pracovníků České republiky. *Sociální revue* [online]. socialnirevue.cz [cit. 20.3.2017]. Dostupné na: <<http://socialnirevue.cz/item/eticky-kodex-socialnich-pracovniku-ceske-republiky>>.

- zákonnost jednání – jako základní stavební kámen každé činnosti v rámci trestního práva – postup probačních pracovníků musí být v souladu se zákony
- důstojnost jednání - respekt k základním lidským právům a svobodám
- přiměřenost intervence – proporcionální zásah vůči pachatelům. Tato zásada velmi úzce souvisí se zásadou zákonnosti. Činnost PMS nesmí překročit rozsah a obsah pravomocného rozhodnutí soudu nebo státního zástupce.

5.3 Činnosti vykonávané PMS

Právní základ činnosti, kterou PMS vykonává nalezneme v § 4 ZoPMS. PMS vytváří předpoklady k tomu, aby věc mohla být ve vhodných případech projednána v některém ze zvláštních druhů trestního řízení, nebo mohl být uložen a vykonán trest nespojený s odnětím svobody, anebo vazba byla nahrazena jiným opatřením. V čem konkrétněji spočívá činnost PMS nalezneme v odst. 2. Škála těchto činností je opravdu různorodá. Jedním z kritérií, jak sledovat činnost PMS je z hlediska fáze trestního řízení. V přípravném řízení existuje široká škála možností, jak využít některý ze zvláštních druhů řízení a uplatnit tak prvky restorativní justice. PMS má v této fázi dle § 4 odst. 2 ZoPMS především roli informátora, jehož činnost spočívá v obstarávání podkladů k osobě obviněného a jeho rodinnému a sociálnímu zázemí. Jedná se především o vypracování zpráv před rozhodnutím.

PMS vytváří podmínky pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, schválení narovnání, a to zejména projednání a uzavření dohody obviněného a poškozeného o náhradě škody (nebo o vydání bezdůvodného obohacení). V přípravném řízení plní PMS dle § 4 odst. 2 ZoPMS i roli mediátora. Mediací se rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením (§2 odst. 2 ZoPMS). Metodický standard činností v rámci přípravného řízení a řízení před soudem vychází z potřeby stanovit efektivní

⁷² DOUBRAVOVÁ, Dagmar, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ŠTERN, Pavel. *Příručka pro Probaci a mediaci*. Praha: Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici – Institut pro probaci a mediaci, 2001. s. 1.

postupy pracovníků PMS při mediaci a dalších činnostech směřujících k urovnání konfliktního stavu tak, aby byly naplněny principy restorativní justice.⁷³

Činnost PMS se v rámci vykonávacího řízení, které nastává po právní moci rozsudku, realizuje nejvíce v podobě probačního dohledu, tedy ve sledování a kontrole obviněného v průběhu zkušební doby, v kontrole výkonu dalších trestů nespojených s odnětím svobody, ve sledování výkonu ochranných opatření a parolové činnosti.⁷⁴

Zákon ukládá povinnost pomáhat i dalším osobám dotčeným trestným činem a pomáhat osobě poškozené. PMS věnuje zvláštní péči mladistvým obviněným a obviněným ve věku blízkém věku mladistvých, podílí se na prevenci trestné činnosti a přispívá k ochraně práv poškozených trestnou činností a ke koordinaci sociálních a terapeutických programů práce s obviněnými (§ 4 odst. 3, 4, 5 ZoPMS). Co se týče konkrétních oprávnění pro předcházení trestné činnosti tak, jak uvádí zákon, mají spíše proklamativní charakter, jak usuzuje Ščerba⁷⁵ ve své publikaci.

⁷³ Probační a mediační služba ČR. *Metodický standard činností v rámci přípravného řízení a řízení před soudem* [online]. tmp1.webget.cz [cit. 30.3.2017]. Dostupné na http://tmp1.webget.cz/pmscr/download/MEDIACE_metodika_textova_cast bez_priloh.pdf.

⁷⁴ ŠČERBA, Filip. *Metody činnosti Probační a mediační služby*. *Trestní právo*, 2002, roč. 7, č. 6, s. 21-24.

⁷⁵ ŠČERBA: *Alternativní tresty a opatření...*, s. 392.

6 Výkon dohledu

V následující části práce se již plně zaměřím na výkon dohledu a popis jeho jednotlivých částí. Podstatu dohledu, jeho zákonnou úpravu a jeho jednotlivé atributy jsem obecněji popsala v kapitolách Vymezení institutu dohledu a Podmíněně odsouzení s dohledem. V tomto ohledu odkazují na ně.

Po předložení trestního spisu spočívá práce probačního pracovníka nejprve v administrativně-technické činnosti. Dochází k založení probačního spisu a k zaevidování případu do rejstříku. Probační spis pak obsahuje podrobný popis průběhu dohledu. Na úvodní straně nalezneme základní údaje o klientovi (jméno, příjmení, datum narození a jeho trvalý pobyt/bydliště). Spis dále obsahuje opis rozhodnutí v dané věci, úřední záznamy z každé konzultace s klientem a dle okolností i další dokumenty (např. kopie pracovní smlouvy, evidence u úřadu práce, doklady o náhradě škody, hodnocení školy či zaměstnavatele atd.) Další součástí spisu jsou zprávy o průběhu dohledu. Lhůty pro vypracování těchto zpráv jsou stanovené kancelářským řádem. Tyto zprávy jsou jedním z podkladů pro rozhodování soudu o osvědčení. Zpráva dále obsahuje i stanovisko probačního pracovníka.⁷⁶

Pro zmapování průběhu a výkonu dohledu jsou nezbytné tři atributy, které obsahuje legální definice dohledu v § 49 odst. 1 TZ. Jsou jimi: osobní kontakt, probační plán dohledu a kontrola uložených podmínek (omezení a povinnosti), a to v souladu s legální definicí účelu dohledu v § 49 odst. 2 TZ.

6.1 Osobní schůzky s klientem

Prvním atributem a ústředním bodem dohledu jsou schůzky s klienty PMS. Z rozhovorů s probačními úředníky na půdě PMS vím, že před úvodní konzultací s klientem probíhá příprava probačního pracovníka na daný případ spočívající v prostudování spisu a hrubém náčrtu cílů. V úvodní konzultaci jsou klientovi poskytnuty základní informace, který se týkají probačního dohledu. Probační úředník odsouzenému vysvětlí, co je obsahem dohledu a v čem dohled bude spočívat.

⁷⁶ ROZUM: *Výzkum nově zavedených prvků...*, s. 85.

Po vzájemné domluvě jsou sjednána i veškerá pravidla dohledu. Odsouzený je také poučen o povinnosti informovat probačního pracovníka o místě svého bydliště, popř. doručovací adrese, zaměstnání, finančních prostředcích, plnění uložených povinností a omezení. Odsouzený je povinen informovat probačního pracovníka o všech důležitých změnách, které souvisejí s výkonem dohledu (např. nemoc). K dalším konkrétním povinnostem se dostanu dále u konkrétních atributů dohledu.

Osobní kontakt lze považovat za esenciální součást probačního dohledu. Jedná se o základní nástroj bez něhož dohled nelze realizovat. Jednak dochází k detailnějšímu seznámení se probačního úředníka s pachatelem, jeho osobou a životní situací, jeho závazky a aktuálními problémy. Osobní kontakt je posléze nutný z hlediska kontroly pachatele. Bez kontroly není možné následně zjistit, jestli pachatel dodržoval všechny podmínky stanovené probačním dohledem a zda se ve zkušební době osvědčil.⁷⁷

Význam osobního kontaktu musí být podtržen pravidelností a četností schůzek. Schůzky se uskutečňují v intervalech, které určí probační úředník, a to v souladu s § 50 TZ. Judikatura zpřesňuje právo a zároveň povinnost probačního úředníka určovat lhůty odsouzenému v mezích stanovených zákonem a rozhodnutím soudu.⁷⁸ Možnost volného uvážení ve stanovení frekvence jednotlivých schůzek probačním úředníkem hodnotím pozitivně.

Pokud se jedná o pachatele, který chce v rámci dohledu spolupracovat, můžou být schůzky častější, tak aby byla zajištěna plná pomoc a podpora. Klient si k probačnímu úředníkovi může vytvořit vzhledem k častým schůzkám užší vztah a řešit s ním otázky osobního charakteru (rodinné a osobní vztahy, pracovní příležitosti a jejich hledání, dosavadní přístup společnosti atd.) Probační úředník pak funguje jako osobní důvěrník, jenž usnadňuje pachateli návrat k běžnému životu.

Pokud ale na druhé straně máme pachatele s velmi pasivním přístupem, byly by časté nucené schůzky zřejmě bezpředmětné a možná až kontraproduktivní. Pachatel si k probačnímu úředníkovi vytvoří negativní vztah a bere ho pouze jako překážku. Dohled pak plní pouze funkci kontrolní. To samé platí i u klientů, kteří sice nemají negativní vztah k vykonávanému dohledu, ale jejich situace je dlouhodobě stabilní, klient plní podmínky dohledu a není tak důvod ho detailněji sledovat. Probační pracovníci tak mluví o čistě formálních spisech. Jedná se povětšinou o méně závažnou trestnou činnost, tzv.

⁷⁷ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 681-682.

⁷⁸ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20.6.2001 sp. Zn. 7 To 218/2001.

„bílé“ spisy. Druhou kategorii tvoří tzv. „červené“ spisy, které tvoří zvláště závažné trestné činy.

Jak je z výše uvedeného patrné je četnost schůzek velmi individuální. Obecně lze říci, že v prvních měsících dohledu jsou osobní schůzky častější. Z počátku (cca první půl rok) bývají schůzky zpravidla jednou za 14 dní. Poté se intervaly natahují dle potřeby na 1-3 měsíce, a to vzhledem ke klientově aktuální situaci. V závažnějších případech mohou být naopak schůzky četnější.

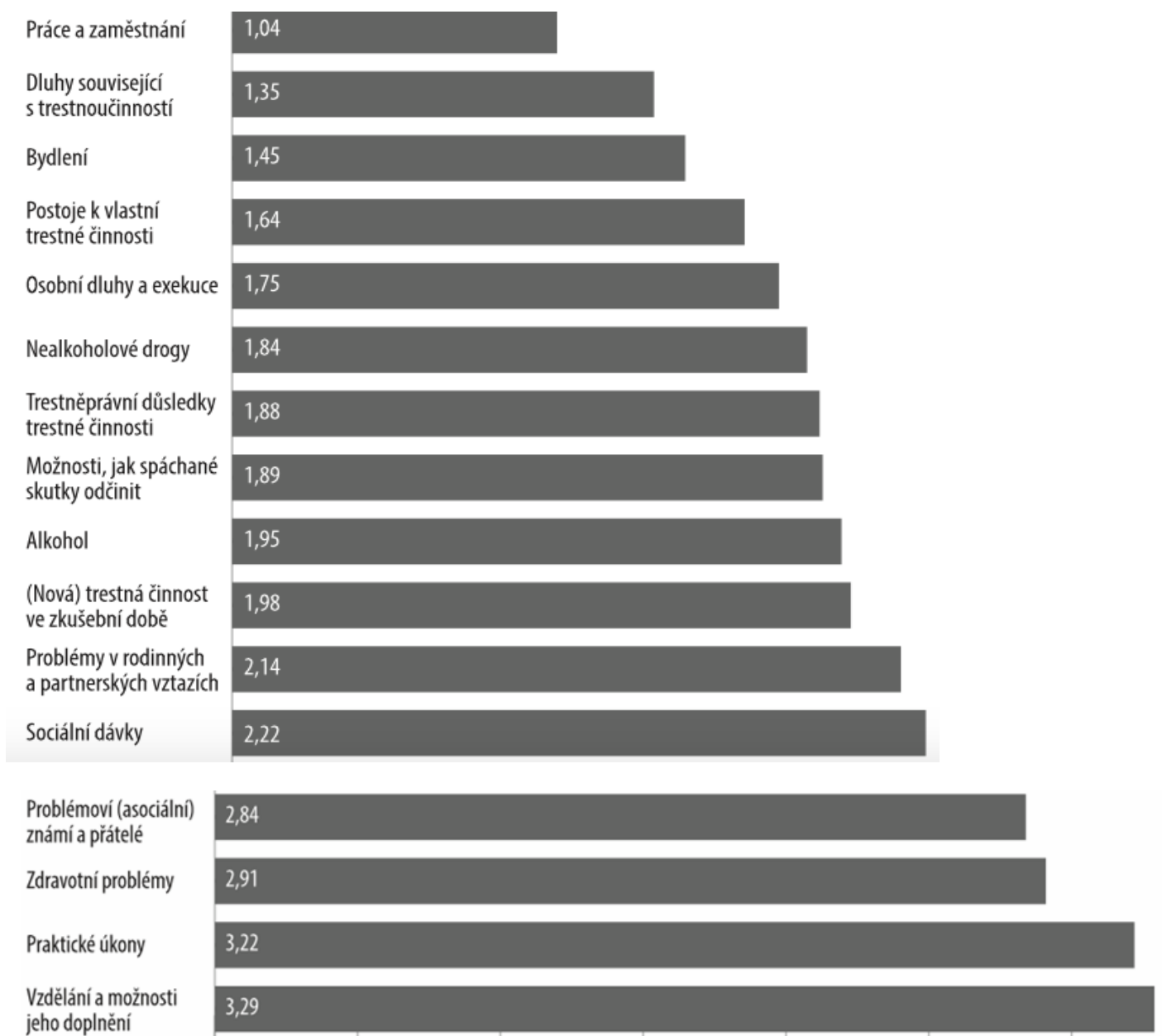
Co se týče konkrétních otázek, které se řeší na schůzkách s klienty PMS, považuji já osobně toto téma za velmi zajímavé, neboť velmi úzce souvisí s hlavním aspektem dohledu, a to pomoci a vedení klienta. Při studiu této problematiky jsem narazila na výzkum pod záštitou Institutu pro kriminologii a sociální prevenci s názvem *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*, kde je tomuto tématu věnována část práce. Jak uvádějí autoři Tomášek, Diblíková a Scheinost⁷⁹ odvíjí se rozmanitost témat od individuality každého klienta a jeho aktuální situace. Autoři předložili respondentům z řad probačních pracovníků seznam šestnácti témat, aby se k nim vyjádřili z hlediska četnosti na pětistupňové škále od 1 (tzn. velmi časté téma) po 5 (tzn. nejméně často).

Za zmínku stojí srovnání s Metodickým standardem PMS, ze kterého plyne, že probační pracovník není povinen řešit s klientem jeho osobní problémy. Uvádí však, že pokud by tyto osobní problémy a jejich řešení následně přesáhly v určitou psychickou krizi, je probační pracovník povinen tyto problémy řešit a např. doporučit klientovi návštěvu specialisty. Šámal⁸⁰ postavení probačního pracovníka komentuje takto: „probační pracovník vystupuje v této situaci v pozici koordinátora, nikoli jako realizátora příslušných odborných zásahů, ať už se jedná o psychologické poradenství, zdravotní terapii apod.

⁷⁹ DIBLÍKOVÁ, TOMÁŠEK, SCHEINOST: *Probace jako efektivní nástroj...*, s. 76.

⁸⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 611.

Tabulka č. 1: témata a otázky řešené na schůzkách s klienty PMS⁸¹

1 – velmi časté téma x 5 – nejméně časté téma

Jak je z výše uvedeného patrné, probační pracovníci se nejvíce na osobních setkáních zabývají tématem klientovi práce a zaměstnání. Tomuto tématu se dle mých dotazů probační pracovníci věnují téměř dnes a denně na každé schůzce. Téma práce a zaměstnání navazuje na další související témata včetně náhrady škody a nákladů trestního řízení, ale i osobních dluhů odsouzeného.

⁸¹ DIBLÍKOVÁ, TOMÁŠEK, SCHEINOST: *Probace jako efektivní nástroj.....*, s. 76.

Osobní schůzky úzce souvisejí s podstatným prvkem dohledu a probace vůbec – vedení a pomoci pachateli. Do jaké míry je tato pomoc vůči klientovi vykonává, samozřejmě závisí i na vůli a ochotě klienta. Těžko lze pomáhat někomu, kdo pomoci nechce. Další aspekt, který náplň pomoci ovlivňuje, je bezesporu přístup probačního pracovníka, jeho schopnosti a dovednosti. Tuto zajímavou problematiku bych ale ráda dále rozebrala v kapitole Úvahy de lege ferenda.

Další prvek restorativní justice, který se v rámci probačního dohledu uplatňuje a souvisí s osobním setkáním, je spolupráce s dalšími osobami a subjekty. Probační úředníci tak vystupují jako case manageři, kteří koordinují vstup dalších participujících osob a subjektů, jež se podílejí na řešení daného případu. Jedná se především o neziskové organizace, specializované poradny, léčebny nebo také Úřady práce.⁸²

6.2 Konzultace v místě bydliště odsouzeného

Návštěva v místě bydliště odsouzeného, tedy jeho přirozeném prostředí je nedílnou součástí výkonu dohledu. V § 50 písm. d) TZ je formulována povinnost pachatele umožnit probačnímu úředníkovi vstup do obydlí, ve kterém se zdržuje. Jedná se o průlom do jinak ústavně zaručeného práva ochrany domovní svobody dle čl. 12 LZPS. Výjimka je formulována v odst. 3 tohoto článku. Přitom není podstatné, zda se jedná o trvalý pobyt odsouzeného ve smyslu § 10 až 12 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel či nikoli. Rozhodující je pouze faktické zdržování.⁸³

Dle pokynu ředitele PMS ČR č. 2/2010 je přímo stanovena povinnost probačního úředníka vykonat tuto prohlídku do jednoho měsíce od úvodní konzultace, a to v případě odsouzení za násilnou trestnou činnost. V ostatních případech je toto už na zvážení probačního úředníka.

Tyto konzultace v místě bydliště odsouzeného jsou nesmírně důležité z hlediska originárních poznatků probačního úředníka o rozhodujících životních podmínkách pachatele, jeho rodinných, bytových a majetkových poměrů, ale i jeho sociálních vazeb. Návštěva v místě bydliště odsouzeného je vhodný způsob, jak řešit nedostatky ve spolupráci s pachatelem.⁸⁴

⁸² MATOUŠEK: *Sociální práce v praxi...*, s. 289.

⁸³ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 702.

⁸⁴ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 702.

Účelem návštěvy je poznat přirozené prostředí klienta, zmapovat jeho sociální zázemí a ověřit si již sdělené informace. Jedná se o jedinečnou příležitost, jak navázat vztahy i s ostatními členy rodiny a pochopit tak vzájemné vztahy, návyky a fungování celé rodiny.⁸⁵

Výhodu, kterou přináší návštěva v přirozeném prostředí odsouzeného, vidím v navázání intenzivnějšího vztahu mezi klientem a probačním úředníkem, kdy se klient může cítit jistěji a více se otevřít. Kromě navázání důvěrnějšího vztahu, souhlasím s další výhodou, kterou uvádějí autoři Šámal a Štěrn ve svých publikacích výše uvedených, tedy probační úředník může skutečně ověřit, jaká je realita, kterou mu klient na pravidelných schůzkách sděluje.

6.3 Probační plán

Dalším příkladem významu aktivity klienta může být tvorba **probačního plánu** dohledu, jenž může být vytvořen ve spolupráci s klientem PMS. Je zřejmé, že výkon tohoto plánu a jeho kontrola bude o poznání snazší než v případě, kdy je plán probačním úředníkem „vnucen“ a naplánován pouze z jeho iniciativy bez zájmu klienta. Pokud se ale klient na tvorbě plánu nepodílí, je nutné jej alespoň s ním seznámit a předat mu jeho písemné vyhotovení. Je tedy zřejmé, že pasivita ze strany klienta není podmínkou existence a závaznosti probačního plánu dohledu.

Probační plán ale není výsledkem svévole ze strany probačního úředníka, ale odvíjí se od pravomocného rozhodnutí soudu v dané věci. V probačním plánu dohledu jsou vymezeny a dále upřesněny povinnosti uložené pachateli v souladu s odsuzujícím rozsudkem a také v souladu se zákonem. Trestní zákoník upravuje povinnosti pachatele v § 50 TZ. Mezi tyto povinnosti patří povinnost spolupracovat s probačním úředníkem, plnit probační plán dohledu, dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které jsou mu stanoveny, informovat probačního pracovníka o všech důležitých změnách nebo umožnit vstup probačnímu pracovníkovi do obydlí.⁸⁶ Trestní řád v § 122 odst. 1 ukládá soudu povinnost uvést, zda má být dohled vykonán v rozsahu trestního zákona (dle § 50 TZ) nebo jsou-li nad rámec ukládána další přiměřená omezení nebo povinnosti. Probační úředník pak tyto uložené povinnosti pouze konkretizuje, a to

⁸⁵ ŠTĚRN: *Probace a mediace: možnosti řešení...*, s. 79.

⁸⁶ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 701.

nejlépe ve spolupráci s pachatelem, a s ohledem na jeho osobu.⁸⁷ Není tedy možné, aby probační pracovník ukládal povinnosti nad rámec samotného dohledu. Právě tato konkretizace je uložena v probačním plánu dohledu.

Nalezneme zde všechny podstatné postupy, které budou v průběhu dohledu realizovány, tj. dochází k identifikaci stran dohledu, jak bude probíhat osobní kontakt (v místě bydliště pachatele nebo na středisku PMS), kde a v jakých intervalech, případně jaká forma omluvy z konzultací je akceptovatelná nebo jakým způsobem bude klient informovat probačního pracovníka o změně zaměstnání či pobytu. Probační plán by měl obsahovat informace, jakým způsobem bude probíhat kontrola pachatele (např. jak konkrétně bude zajištěna povinnost pachatele zdržet se užívání návykových látek apod.) i následky spojené s nedodržením plánu. V další části jsou vymezena přiměřená omezení a povinnosti.⁸⁸

Probační plán dohledu by měl dle Šámala⁸⁹ sloužit k individuální specifikaci obsahu dohledu a jeho konkrétní podoby.

Probační úředník klientovi pomáhá a zároveň ho kontroluje. Důležité ale je, že odpovědnost stále leží na bedrech klienta a probační pracovník není odpovědný za klientovo řešení situace.

Pokud je dohled plněn v souladu s probačním plánem dohledu, je více než užitečné, aby probační pracovník vyzdvihl dosavadní bezproblémové plnění a motivoval tak klienta k dalším úspěchům. Tuto techniku lze označit za motivační interview, kdy „*pracovník pozorným nasloucháním a podporujícími reakcemi vede klienta nerediktivně k tomu, aby si vhodnost či nevhodnost určitého chování uvědomil sám*“.⁹⁰

Z rozhovorů, které jsem vedla s probačními pracovníky na půdě PMS vyplývá, že klienti, kteří vedou řádný život a pravidelně spolupracují s PMS, hodnotí pozitivně vyzdvihování jejich dosavadních úspěchů. Motivuje je to dále k řádnému životu, pravidelnému docházení na střediska PMS, dokládání dokumentů, případně testování na návykové látky. Samozřejmě je tento postup oceňován jen u určitého souboru klientů, kteří opravdu chtějí změnit dosavadní život a mají tak pocit, že na tuto změnu nejsou sami. V tomto ohledu spatřuji pravý význam probace a její podstatu. Dochází ke skloubení prvku pomoci, resp. lidského rozměru probace, kdy probační pracovník

⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3796.

⁸⁸ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 680-681.

⁸⁹ Tamtéž s. 682.

⁹⁰ TOMÁŠEK, Jan, Simona DIBLÍKOVÁ a Miroslav SCHEINOST. Účinnost probace z hlediska recidivy odsouzených. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 2, s. 47.

naslouchá klientům a pomáhá řešit jejich aktuální problémy a prvku kontroly, kdy je nad klientem vykonáván pravidelný dohled.

Je však zřejmé, že těchto případů bude ojedinělé množství. Klientů, kteří mají motivaci vést řádný život, je velmi málo. Tito klienti vnímají výkon probačního plánu dohledu a celý dohled pouze jako možnost, jak se vyhnout TOS.

6.4 Vyhodnocování rizik a potřeb

Důležitou činností, která úzce souvisí s tvorbou probačního plánu dohledu je tzv. risk-need assessment, nebo-li vyhodnocování rizik a potřeb. Jedná se o provedení analýzy aktuální trestné činnosti (typ spáchaného činu, závažnost a nebezpečnost chování pachatele) i trestní minulosti, na základě které probační pracovník vyhodnotí riziko recidivy trestné činnosti. Dle této analýzy probační pracovník zaujímá konkrétní postoj ke klientovi, uzpůsobuje intenzitu jejich práce a navrhuje vhodná řešení a opatření, aby co nejlépe minimalizoval riziko recidivy.⁹¹

Tématem, které dle mého názoru s vyhodnocováním rizik a potřeb úzce souvisí je téma recidivy a desistence. Za desistenci označujeme konec období, po které se jedinec dopouštěl trestné činnosti. Otázkou zůstává, zda je období desistence spojeno s výkonem dohledu či nikoli? Studií na toto téma je v současné době ještě poměrně malé množství. Většinou vychází z výpovědí pachatelů, kteří dohled jako rozhodující faktor zmiňují poskrovnu. Malá část pachatelů ale připouští, že vstup probačního pracovníka do jejich života měl vliv na ukončení jejich trestní minulosti.⁹²

Jako velmi zajímavý se mi jeví názor autorů Tomášek, Diblíková a Scheinost o účinném modelu probace, který lze z paradigmatu desistence odvodit. Tito autoři zdůrazňují význam tří základních prvků: motivace pachatele, schopnost dosáhnout změny a příležitosti.

⁹¹ ŠČERBA: *Alternativní tresty a opatření...*, s. 408-409.

⁹² TOMÁŠEK, DIBLÍKOVÁ, SCHEINOST: *Účinnost probace z hlediska recidivy...*, s. 47.

6.5 Zpráva o průběhu dohledu a ukončení činnosti

Nedílnou součástí dohledu je vypracování pravidelných zpráv probačním úředníkem pro soud, a to nejméně jednou za 6 měsíců. Průběžná zpráva obsahuje veškeré informace o průběhu dohledu, o aktuální životní situaci klienta (a to jak z oblasti sociální, finanční nebo pracovní). V této zprávě probační pracovník upozorní i na rizika a potřeby, které v rámci dohledu vyhodnotí jako rizikové, včetně faktorů recidivy, popř. upozorní tímto způsobem soud na nesplnění podmínek dohledu.⁹³

Zpráva slouží soudu, aby průběžně sledoval výkon a průběh dohledu, mohl reagovat na případné porušení podmínek a následně zvážit, zda přistoupí k přeměně trestu nebo alternativně využije jednu z těchto možností: prodlouží délku zkušební doby, stanoví odsouzenému další povinnosti nebo stanoví dosud neuložená přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4.⁹⁴ Probační pracovník by v této situaci měl vyhodnotit závažnost dotčeného porušení. Pokud se jedná o méně závažné porušení, probační pracovník by měl na toto porušení upozornit klienta a informovat o možných důsledcích v případě jeho opakování. V případě závažnějšího porušení je již probační pracovník povinen uvědomit soud. Jak je patrné, je na uvážení probačního pracovníka, jak danou situaci vyhodnotí.⁹⁵

V konečné zprávě je už kompletně zhodnocen celý průběh výkonu dohledu. V obou případech, ať už se jedná o průběžnou či konečnou zprávu, je probační pracovník povinen klienta s touto zprávou seznámit. Na základě konečné zprávy soudce rozhoduje o osvědčení nebo neosvědčení se klienta ve zkušební době.

⁹³ ROZUM: *Výzkum nově zavedených prvků...*, s. 78.

⁹⁴ Opatření jsou stanovena alternativně, proto postačí uložení jednoho z nich nebo je možná kombinace. Je však nutné uložit alespoň jedno z opatření dle § 86 odst. 1 písm. a) až c).

⁹⁵ ŠÁMAL: *Trestní zákoník...*, s. 1069.

7 Uplatňování podmíněné odsouzení s dohledem

V této kapitole bych se chtěla dále věnovat institutu dohledu a jeho praktické aplikaci na celorepublikové úrovni a posléze i v královehradeckém kraji, resp. na Rychnovsku a Orlickoústecku, kde se nacházejí jednotlivá střediska PMS. Součástí této kapitoly jsou nejprve vybraná celorepubliková data, která mě při studiu zaujala a jevila se mi jako vhodná uvést na úvod této kapitoly. Dále kapitola obsahuje data získaná studiem spisů na výše uvedených střediscích a také poznatky získané z rozhovorů s probačními úředníky Mgr. Barborou Kholovou a Mgr. Robertem Oláhem.

7.1 Uplatňování podmíněného odsouzení s dohledem v celorepublikovém kontextu

Studiem různých statistik, které jsou dostupné jak na internetových stránkách PMS, Ministerstva spravedlnosti ČR nebo Institutu pro kriminologii, lze vyčíst mnoho zajímavých údajů o uplatňování alternativních trestů, resp. podmíněného odsouzení s dohledem v posledních letech. Já osobně jsem zvolila tři následující kritéria. Jaká je tendence v počtu uloženého trestu podmíněného odsouzení s dohledem v minulých šesti letech? Jaký je tento vývoj u podmíněně odsouzených? Kolik procent tvoří podmíněně odsouzení s dohledem k celkovému počtu úkonů v rámci vykonávacího řízení a kolik procent je to u obecně prospěšných prací, jako nejčastěji ukládaného alternativního trestu?

Tabulka č. 2 nejprve znázorňuje celkový počet uloženého podmíněného odsouzení s dohledem v rámci ČR v letech 2010-2016. Údaje vychází z každoročních statistik, které vypracovává PMS. Tuto tabulku považuji za zajímavou pro utvoření si konkrétní představy, v jakých číslech se pohybujeme na celorepublikové úrovni, a to především z hlediska vzestupné tendence, která potvrzuje rozvoj alternativních trestů v ČR.

Ze srovnání let 2010 a 2016 vyplývá, že rozdíl v počtu uložených podmíněně odsouzených s dohledem je téměř dvojnásobný. Jediný pokles v nápadu nových spisů POD na PMS je zřejmý v roce 2013. Pokles nastal ve všech sledovaných

kategoriích, které PMS sleduje.⁹⁶ Jak uvádí sama PMS ve svém komentáři ke statistice,⁹⁷ lze z poklesu usuzovat, že soudci preferovali více alternativní tresty, jejichž výkon nekontroluje PMS, zejména tzv. „prosté“ podmíněné odsouzení.

Jako zajímavý fakt se mi jeví další srovnání, a to s rokem 2001, který je úzce spojen s počátky PMS na území ČR (konkrétněji přímo se vznikem Probační a mediační služby). V tomto roce byl počet uložených podmíněně odsouzených s dohledem pouze 1831, tedy šestinásobně menší než v současné době. Tento vývoj hodnotím pozitivně, neboť je přirozeným důkazem uplatňování prvků restorativní justice.

Tabulka č. 2: statistika POD v letech 2010-2016⁹⁸

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
POD	3775	4712	5172	4505	5846	6392	6749

Jako doklad výše zmíněné úvahy o zaznamenaném poklesu podmíněně odsouzených s dohledem v roce 2013, přikládám i statistické údaje uloženého podmíněného odsouzení.

Tabulka č. 3 vychází ze statistických ročenek kriminality v letech 2010-2015, které každoročně publikuje Ministerstvo spravedlnosti ČR. K tomuto je nutné uvést zřejmou příčinu zvýšení počtu podmíněně odsouzených⁹⁹ v roce 2013. Vývoj je přisuzován rozšíření možnosti aplikace PO, kterou přinesl nový TZ. Konkrétně se jednalo o možnost aplikace tohoto trestu u osob, kterým bylo uloženo odnětí svobody do 3 let (původní právní úprava pouze do 2 let).

Výraznější nárůst v roce 2013 lze vysvětlit zřejmě též díky výraznému nárůstu případů řešených trestním příkazem. Trend nárůstu PO platí i pro období po účinnosti TZ. Trend je vysvětlován zejména v souvislosti s amnestií prezidenta

⁹⁶ Největší vliv měl pokles u obecně prospěšných prací, který tvořil více než 60% poklesu

⁹⁷ Oddělení pro koncepční, analytické a metodické činnosti Ředitelství PMS. *Komentář ke statistickému vyhodnocení činnosti Probační a mediační služby za rok 2013* [online]. pmscr.cz, [cit. 28.3.2017]. Dostupné na https://www.pmscr.cz/download/010113_311213_Komentar_ke_statistickemu_vyhodnoceni_PMS_CR_new.pdf.

⁹⁸ Probační a mediační služba České republiky. *Statistika PMS*. [online]. pmsr.cz [cit. 10.4.2017]. Dostupné na <https://www.pmscr.cz/statistiky-2/>.

⁹⁹ Podmíněné odsouzení, tzv. „prosté“ podmíněné odsouzení.

republiky.¹⁰⁰ Data o počtu podmíněně odsouzených za rok 2016 nebyla bohužel v době psaní mé práce přístupná.

Tabulka č. 3: statistika PO v letech 2010-2015¹⁰¹

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015
PO	43532	44373	44155	55620	50203	43791

Poslední celorepublikové srovnání, které se mi jeví jako zajímavé, je srovnání trestu podmíněného odsouzení s dohledem a trestu obecně prospěšných prací, resp. jejich celkového procentuálního podílu vzhledem k celku (tj. úkonům v rámci vykonávacího řízení). Srovnání je zajímavé vzhledem k vzájemnému vyvažování obou trestů v posledních letech. V minulosti byl upřednostňován trest obecně prospěšných prací, který tvořil největší procento z hlediska agendy PMS. Jak je ale z tabulky patrné, vývoj je v posledních letech jiný, příznivější pro podmíněné odsouzení s dohledem. Dá se říci, že zhruba 13% snížení u trestu obecně prospěšných prací v posledních šesti letech, se nám projevilo zhruba 13% zvýšením u podmíněného odsouzení s dohledem. Je tedy zřejmé, že soudci jsou více otevřeni možnosti tento druh trestu ukládat, což zároveň kvitují jako pozitivní jev.

Tabulka č. 4: uplatňování POD a OPP v %¹⁰²

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
OPP	59,3%	49,9%	52,1%	48,3%	52,5%	50,3%	47,4%
POD	24,8%	32,4%	30,4%	33,2%	33,7%	35,8%	37,4%

7.2 Uplatňování podmíněného odsouzení s dohledem na Rychnovsku a Orlickoústecku

V této podkapitole se již nebudu věnovat tak velkému časovému rozpětí (tedy 2010-2016), neboť vývoj počtu ukládaných trestů koresponduje s celorepublikovým výsledkem. Opět jsem vybrala dle mého názoru zajímavá kritéria a dále se soustředila na výzkum dat získaných z jednotlivých spisů. Zákonou

¹⁰⁰ SCHEINOST, Miroslav, VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Sankční politika a její uplatňování*. [online]. ok.cz [cit. 28.3.2017]. Dostupné na <http://www.ok.cz/iksp/docs/429.pdf>.

¹⁰¹ infoData Statistika a výkaznictví. *Statistické ročenky kriminality*. [online]. clav.justice.cz [cit. 10.4.2017]. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

¹⁰² Probační a mediační služba České republiky. *Statistika PMS*. [online]. pmsr.cz [cit. 10.4.2017]. Dostupné na <https://www.pmscr.cz/statistiky-2/>.

úpravu dohledu i jeho praktický průběh z hlediska metodiky jsem již předestřela výše. Proto cílem této podkapitoly není opětovně shrnout jaký je průběh dohledu, ale spíše se zaměřit na získané výsledky, porovnat je mezi sebou a případně srovnat s teorií.

Střediska PMS v Rychnově nad Kněžnou a v Ústí nad Orlicí spadají do královehradeckého kraje. I když se jedná o územně sousedící střediska, je uplatňování dohledu zcela odlišné. Samozřejmě, že je tato skutečnost plně závislá na rozhodování tamních soudců.

V tabulce č. 5 nalezneme nejnovější statistiku uložených POD v roce 2016 v královehradeckém kraji. Kraj je tvořen 11 středisky. Jak mi sdělila Mgr. Kholová, nejvíce dohledovým střediskem jsou Pardubice, a to i z dlouhodobého hlediska. Tento fakt potvrzuje i níže uvedená tabulka. Naopak nejméně naklonění k tomuto trestu jsou soudci z okresu Svitavy. Mně osobně statistika evidovaná na středisku Svitavy (19) v porovnání s ostatními středisky velice překvapila, neboť průměr se pohybuje okolo 57 POD na středisko. Tohoto průměru dosáhlo středisko Ústí nad Orlicí a lehkého podprůměru i středisko Rychnov nad Kněžnou.

Celkový nápad v počtu podmíněně odsouzených s dohledem v královehradeckém kraji dosahuje počtu 632. Pokud si tento údaj porovnáme s celkovým počtem POD v ČR za rok 2016 (tj. 6749), dojdeme k závěru, že královehradecký kraj je v pořadí druhým nejméně výkonným krajem z hlediska počtu uložených POD v roce 2016, a to hned za Českými Budějovicemi. Procentuálně se jedná o 8,5% vzhledem k celku (České Budějovice 6,1%). Naopak nejvýkonnějším je v tomto ohledu Ostrava.

Tabulka č. 5: počet POD v roce 2016 v jednotlivých střediscích královehradeckého kraje

střediska	POD
Hradec Králové	56
Havlíčkův Brod	73
Chrudim	67
Jičín	53
Náchod	44
Pardubice	112
Rychnov nad Kněžnou	49
Semily	47
Svitavy	19
Trutnov	54
Ústí nad Orlicí	58

Tady bych si dovolila učinit drobnou prognózu do budoucna, a to k počtu uložených POD na Rychnovsku v roce 2017. Rychnov nad Kněžnou se v současné době potýká s obrovským přílivem obyvatel z celé ČR, ale i ze zahraničí. Ti sem přicházejí za prací, kterou jim poskytuje nedaleko vzdálená automobilka Škoda auto, a.s. v Kvasinách. Rychnov nad Kněžnou se sice v posledních měsících vyhoupl na první místo v žebříčku nezaměstnanosti, a to hned po Praze, bohužel ale současně se vzrůstajícím počtem obyvatel, vzrůstá kriminalita v regionu. Jak mi sdělila Mgr. Kholová,¹⁰³ tak tento trend bezesporu nejvíce ovlivňuje trestní realitu a uplatňování alternativních trestů. Pokud byl tedy nápad podmíněného odsouzení k TOS s dohledem na Rychnovsku za rok 2016 - 49 případů, tak v současné době (březen 2017) se středisko v Rychnov nad Kněžnou dle Mgr. Kholové dostalo již na výše uvedené číslo za celý minulý rok a bylo již i lehce překročeno.

Jako další zajímavé se mi jevílo srovnání POD a OPP v jednotlivých střediscích. Z tabulky zjistíme, velmi zjednodušeně řečeno, zda jsou tamní soudci nakloněni spíše trestu OPP nebo zda se jedná o dohledové středisko.

Jak mi sdělila Mgr. Kholová nejsou rychnovští soudci dohledové agendě příliš nakloněni. Počet podmíněně odsouzených s dohledem v Rychnově nad Kněžnou

¹⁰³ Vedoucí probační úřednice střediska PMS v Rychnově nad Kněžnou.

je 49, zatímco pachatelů s uloženým trestem obecně prospěšných prací až 70. Situace opačná je opět ve středisku PMS v Ústí nad Orlicí.

Tabulka č. 6: počet OPP v roce 2016 v jednotlivých střediscích královehradeckého kraje

střediska	OPP
Hradec Králové	56
Havlíčkův Brod	19
Chrudim	47
Jičín	51
Náchod	81
Pardubice	43
Rychnov nad Kněžnou	70
Semily	36
Svitavy	60
Trutnov	61
Ústí nad Orlicí	46

Jako zajímavost bych ráda uvedla dvě následující tabulky, které jsem získala studiem spisů na středisku PMS v Ústí nad Orlicí. Vybrala jsem 30 náhodných spisů, které byly ukončeny v roce 2015, resp. se jedná o 15 tzv. bílých spisů a 15 tzv. červených spisů.

Nejprve jsme si stanovila celkem 6 následujících kritérií, které jsem u každého spisu podrobila zkoumání. Jako obecná kritéria jsem zvolila: věk a pohlaví a také typ spáchaného trestného činu. Kritéria související již úzce s dohledem jsou: četnost schůzek, délka zkušební doby a existence/neexistence omezení či povinnosti, popř. jakých.

Tabulka č. 7: bílé desky na středisku PMS Ústí nad Orlicí

	Věk	Pohlaví	Trestný čin	Četnost schůzek	Délka zkušební doby	Omezení/povinnosti
1	36	M	§283/1 § 337/1a)	1xm	4 roky	Trest propadnutí věci
2	45	M	§ 140/2 § 250/1,4	1x2m	6 let	Povinnost uhradit dlužné částky
3	41	M	§ 205/1b), 3	1xm	3 roky	Náhrada škody
4	48	M	§ 205/1a), b) § 228/1	2xm	3 roky	
5	43	Ž	§ 196/1	1xm	2 roky	Povinnost dle svých sil hradit běžné výživné a uhradit dlužné výživné
6	32	M	§187/1,2a)	2xm	5 let	Zdržet se nakládání s omamnými látkami ¹⁰⁴
7	25	M	§ 205/1 § 205/4 a), c)	1x2m	5 let	
8	33	M	§ 233/2	1x2m	4 roky	
9	22	M	§ 274/1	1x2m	4 roky	Zákaz řízení motorových vozidel na dobu 3 let
10	66	M	§ 213/1,3	1xm	5 let	Náhrada škody
11	30	Ž	§ 286/1	1x2m	5 let	Náhrada škody
12	52	Ž	§ 337/1j)	1x2m	1,5 roku	Ambulantní protialkoholní léčení
13	60	Ž	§ 209/1	1xm	3 roky	Dle svých sil nahradit škodu, jako podmínka

¹⁰⁴ Omezující opatření zdržet se ve zkušební době jakéhokoliv nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy a podrobovat se testování na středisku PMS. Absolvovat doléčovací program v Občanském sdružení Laxus v Hradci Králové

						osvědčení se
14	53	M	§ 148/1, 3c)	1x2m	5 let	Dle svých sil nahradit škodu
15	70	Ž	§ 209/1,3 § 206/1, 3	1x3m	5 let	Dle svých sil nahradit škodu

Jak je z uvedené tabulky patrné, trestné činnosti se v převážné míře dopouštěli muži (10 z 15 případů). Průměrný věk se pohybuje okolo 40-45 let. Co se týče spáchaných trestných činů je škála v těchto vzorcích poměrně různorodá. Četněji zde nalezneme trestný čin krádeže (§ 205 TZ) či trestný čin podvodu (§ 209 TZ) nebo maření úředního rozhodnutí a vykazání (§ 337 TZ).¹⁰⁵

U čistě dohledových kritérií, resp. četnosti schůzek převládá interval jedna schůzka za dva měsíce. Tento výsledek je pochopitelný vzhledem k faktu, že se jedná o tzv. bílé spisy. Jediný případ, který se tomuto pravidlu vymyká je pachatel č. 6, který je kontrolován častěji (dvakrát za měsíc), a to vzhledem ke své závislosti na omamných látkách. Délka zkušební doby se pohybuje průměrně okolo 4-5 let. K této problematice se vrátím dále v kapitole Úvahy de lege ferenda, neboť se domnívám, že v některých případech je tato doba u čistě formálních spisů příliš dlouhá. Jako poslední kritérium jsem zvolila existenci/neexistenci povinností či omezení. Z uvedené tabulky vyplývá, že nejčastěji ukládanou povinností je povinnost, aby dle svých sil nahradil škodu či výrok o náhradě škody.

Druhá tabulka mapuje shodně zvolená kritéria u závažné trestné činnosti, tzv. červených desek.

¹⁰⁵ dále jde o nedovolenou výrobu a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283 TZ), poškození cizí věci (§ 228 TZ), zanedbání povinné výživy (§ 196 TZ), pohlavní zneužití (§ 187 TZ), ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 274 TZ), ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 148 TZ).

Tabulka č. 8: červené desky na středisku PMS Ústí nad Orlicí

	Věk	Pohlaví	Trestný čin	Četnost schůzek	Délka zkušební doby	Omezení/povinnosti
1	21	M	§146/1	1xm	3 roky	Náhrada škody
2	50	M	§ 222/1	1x2m	3 roky	Náhrada škody
3	51	M	§ 354/1 b), c), d)	1xm	3 roky	Povinnosti podrobit se systematické terapii u psychologa
4	28	M	§ 202/1 § 221/1	1x3m	2 roky	
5	29	M	§ 234/1	1xm	5 let	Dle svých sil nahradit škodu. Omezení . zákaz nadměrného požívání alkoholických nápojů
6	30	M	§234 § 247/1 d)	1xm	3 roky	
7	44	M	§325/1a), 2a), b) § 274/1	1x2m	4 roky	Zákaz řízení motorových vozidel
8	24	M	§173/1, §205/1, §353/1	1xm	3 roky	Náhrada škody. Zákaz požívání alkoholických nápojů během zkušební doby
9	56	M	§ 146/1 > smrt	1x3m	7 let	Náhrada škody
10	69	M	§ 199/1	1xm	3 roky	Náhrada škody
11	45	M	§ 173	1x2m	5 let	Náhrada škody
12	81	M	§ 199/1, 2d) § 358/1	2xm	5 let	Zákaz styku či vyhledávání poškozené
13	42	M	§ 145/1, § 146/1, § 358/1	1xm	4 roky	Náhrada škody

14	37	M	§198/1,2b), c), d). § 199/1,2	1x2m	4 roky	Náhrada škody, zákaz řízení motorových vozidel
15	44	M	§ 199/1, 2	1x2m	3,5 roku	

Z uvedené tabulky je patrné, že u závažné trestné činnosti převládají pouze muži. Naopak věkový průměr se nám nijak nezměnil. Co se nám samozřejmě změnilo, je škála trestných činů. Zde převládá trestný čin týrání osoby žijící ve společné domácnosti (§ 199 TZ) či ublížení na zdraví (§ 146, § 145 – těžké ublížení na zdraví).¹⁰⁶

Změnila se i četnost schůzek. Schůzky jsou při závažné trestné činnosti pochopitelně častější, jednou či dvakrát za měsíc. Pachatel potřebuje jak větší míru pomoci, tak i důslednější výkon kontroly. Průměrná délka zkušební doby dohledu a omezení/povinnosti se však od první tabulky nijak výrazně neliší.

¹⁰⁶ Dále v tabulce najdeme trestný čin nebezpečné pronásledování (§ 354 TZ), svádění k pohlavnímu styku (§ 202 TZ), ublížení na zdraví (§ 221), neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234 TZ), ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 274 TZ), výtržnictví (§ 358 TZ).

8 Úvahy de lege ferenda

Při psaní této práce jsme se zabývala tématem probace, konkrétněji probací v užším slova smyslu – institutem dohledu. Zaměřila jsem se pouze na podmíněné odsouzení s dohledem, jeho zákonné vymezení a reálný výkon dohledu z pohledu jednotlivých částí.

Co se týče celkové právní úpravy podmíněného odsouzení s dohledem, domnívám se, že tento institut žádnou výraznější změnu nepotřebuje. Dle mého názoru je institut upraven v souladu s prvky restorativní justice a slouží tak k jeho naplňování. Osobně se domnívám, že vstup těchto prvků do českého trestního práva je krok správním směrem, a to vzhledem k různým důvodům a benefitům, které přináší a které jsem zmínila již výše (ušetření od škodlivých následků TOS, pachatel zůstává součástí společnosti, výchovný a resocializační účinek atd.) Otázkou však zůstává, zda jsou tyto prvky uplatňovány ve správných případech a zda nejsou nadužívány.

Jediná legislativní změna de lege ferenda, která se mi jeví jako vhodná, úzce souvisí s problematikou vytíženosti pracovníků PMS a tzv. formálních spisů. Proto bych nejdříve ráda uvedla tento problém a posléze se vrátila k legislativnímu řešení.

V kapitole o Výkonu dohledu, resp. podkapitole Osobní schůzky s klientem, jsem zmínila problematiku určité efektivity probace z hlediska přístupu probačního pracovníka. Je zřejmé, že probační práce je ovlivněna jednak aktivitou a celkovým přístupem klienta, ale také přístupem a osobou probačního pracovníka. Konkrétněji jde o kvalifikační předpoklady, věk pracovníka a délku jeho praxe nebo ochotu a míru jeho sebevzdělávání. Dalším faktorem, který ovlivňuje práci probačního pracovníka je časové hledisko a počet klientů připadající na jednoho probačního pracovníka.

Jaký počet klientů je přiměřený na jednoho probačního pracovníka? Jak uvádějí autoři Diblíková, Tomášek a Scheinost¹⁰⁷ ve své studii, šance věnovat každému odsouzenému náležitou pozornost a čas se výrazně snižuje s nárůstem počtu odsouzených, což vede k celkové formálnosti tohoto opatření a tedy k rapidnímu snížení efektivity probace.

¹⁰⁷ TOMÁŠEK, DIBLÍKOVÁ, SCHEINOST: *Probace jako efektivní nástroj...*, s. 123.

Z rozhovorů s Mgr. Kholovou¹⁰⁸ vím, že je tato otázka velmi složitá. Ráda bych tuto problematiku uvedla na konkrétním příkladu. Rychnovsko (ale i další střediska v Královéhradeckém kraji a vlastně i v celé ČR) se v současné době potýkají s velkým deficitem probačních pracovníků. Deficit je jednak spojený s propouštěním probačních pracovníků ze strany státu v minulých letech, ale také s problémem najít vhodného kvalifikovaného člověka na danou pozici. Dostáváme se pak do zoufalé situace, kdy na jednoho probačního pracovníka spadá bezmála 100 odsouzených s dohledem. Těžko si pak lze představit, jak v této situaci může probíhat efektivní pomoc a vedení odsouzeného v souladu s metodikou probační práce? Dle mého názoru poměrně těžko. Pracovníci jsou v časové tísní a jsou tak vlastně „nuceni“ plnit všechny své povinnosti jen v určité míře, která je nezbytně nutná a kterou jim zákon ukládá. Poté probační pracovník Dohled pak postrádá jednu ze svých podstatných složek, a to formu pomoci a je omezen pouze na funkci kontrolní.

PMS uvádí, že průměrné zatížení probačních pracovníků činí v současné době 75 případů na pracovníka.¹⁰⁹ Pro srovnání uvádím příklad Velké Británie, kdy na probačního pracovníka připadá asi 23 odsouzených, což je poměrně velký rozdíl (v ČR se jedná téměř o pětinasobek).¹¹⁰

Dál bych ráda uvedla i problematiku tzv. formálních spisů. Jedná se o případy, kdy byla pomoc klientovi již plně poskytnuta, např. byla vyřešena jeho sociální adaptace, našel práci, již splatil všechny své dluhy a vede řádný život. V tomto ohledu už probační pracovník vykonal vše potřebné, plně klientovi pomohl a dohled spočívá pouze v jeho kontrole, tedy pravidelných návštěvách na střediscích PMS. Schůzky jsou méně časté a trvají pouze cca 10 min, kdy klient probačnímu pracovníkovi sdělí, že je vše při starém a neexistuje žádný problém, který by potřeboval s probačním pracovníkem řešit.

Z výše uvedených důvodů (vytíženost pracovníků PMS a existence formálních spisů) bych jako řešení tohoto problému navrhovala zkrácení délky probačního dohledu, pokud by byl případ již dlouhodobě stabilní a čistě formální. Toto zkrácení délky dohledu navrhuje i Žatecká, a to současně s ponecháním délky zkušební doby.¹¹¹ Zavedením této změny by byl zčásti vyřešen i velký problém s vytížeností

¹⁰⁸ Rozhovor s Mgr. Barborou Kholovou, uskutečněný v únoru 2017.

¹⁰⁹ TOMÁŠEK, DIBLÍKOVÁ, SCHEINOST: *Probace jako efektivní nástroj...*, s. 124.

¹¹⁰ ŽATECKÁ, Eva. Poznátky z praxe probačních pracovníků (možné náměty de lege ferenda). *Trestněprávní revue*, 2007, č. 6, s. 180.

¹¹¹ Tamtéž

probačních pracovníků. Jak mi bylo řečeno, pokud by k této změně došlo, odpadlo by jednomu probačnímu pracovníkovi téměř 20-30 spisů.

Dle mého názoru by bylo vhodné tuto změnu diferenčně upravit. První varianta by mohla být již v rukou soudu při rozhodování o trestu. Soud by mohl již v tomto okamžiku oddělit méně závažnou a závažnou trestnou činnost. Soud by tak například mohl u méně závažné trestné činnosti stanovit délku zkušební doby na 5 let, ale délku probačního dohledu na 3 roky. Druhá varianta by pak dle mého názoru měla být již v kompetenci PMS. Pokud by případ dospěl do stabilní situace, jak jsem již popsala výše, mohl by probační úředník po zhodnocení situace uvědomit soud a navrhnout zkrácení doby probačního dohledu. Jenom probační úředníci můžou po osobních setkáních s klientem a výkonu části dohledu zhodnotit, jestli je dohled pro klienta stále přínosný či už ztratil svoji podstatu.

Závěr

Má diplomová práce se věnovala institutu probace, konkrétněji dohledu probačního úředníka při podmíněném odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.

Práci jsem rozdělila na dvě části. Úvodní teoretická část se věnovala převážně principům a institutům, které poskytují podklad pro celou probační činnost, tj. zejména principu restorativní justice a pojmu probace. Dále jsem navázala vymezením pojmu dohledu, jeho zákonných podmínek a nakonec také činnosti Probační a mediační služby, její organizaci a postavení probačních úředníků.

Druhá část práce se věnovala již samotnému tématu dohledu a popisu jeho jednotlivých částí. Na tuto popisnou část jsem navázala analýzou statistických údajů a dat získaných na střediscích Probační a mediační služby. Pokusila jsem se zmapovat nápad podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem v posledních letech, v celorepublikovém kontextu, ale také v královehradeckém kraji. Dále jsem využila i informace získané studiem spisů, ze kterých je možné vytvořit obrázek o průběhu dohledu. Využila jsem i některá starší data a také srovnání s jinými tresty, např. prosté podmíněné odsouzení a nejpoužívanější alternativní trest u nás, trest obecně prospěšných prací.

Jak je z výsledků práce patrné, tendence v počtu uložených podmíněně odsouzených s dohledem je v poslední době mírně vzrůstající. Tento trend hodnotím pozitivně, neboť se domnívám, že v mnoha případech je trest podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem vhodným trestem, a to zejména k jeho výchovnému působení na pachatele. Pokud je dohled vykonáván v souladu s metodikou probační práce, tj. probační pracovník poskytuje klientovi nejenom náležitou kontrolu, ale i pomoc, má klient jedinečnou možnost pochopit a napravit následky svého jednání na svobodě bez vytržení z jeho přirozeného prostředí a bez zpřetrhání rodinných a společenských vazeb.

I přestože je královehradecký kraj na posledních místech žebříčku v počtu uloženého podmíněného odsouzení s dohledem, je tendence v posledních letech opět mírně vzrůstající, a to především na úkor jiného alternativního trestu – obecně prospěšných prací. Jak mi bylo sděleno, soudci často tento trest nepovažují za vhodný a hodnotí ho jako příliš přísný. Jak už jsem ale několikrát zmínila, já jsem

opačného názoru. Při zvolení vhodných omezení a povinností a při řádném výkonu dohledu, odborném vedení a pomoci je tento trest velmi účinným trestem.

Problematika, která úzce souvisí s efektivitou dohledu a jeho správné aplikace je problém přetíženosti probačních úředníků. V současné době při aktuálním zatížení PMS, kdy připadá na jednoho probačního pracovníka téměř 100 případů je nepředstavitelné, aby byly plně naplněny cíle metodiky probační a mediační práce. Po rozhovorech s pracovníky PMS vnímám tento problém jako největší překážku při výkonu dohledu. Tomuto tématu jsem ale se již podrobněji věnovala v kapitole Úvahy de lege ferenda.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

DOUBRAVOVÁ, Dagmar, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka, ŠTERN, Pavel. *Příručka pro Probaci a mediaci*. Praha: Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici – Institut pro probaci a mediaci, 2001. 180 s. ISBN 80-902998-0-6.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. 976 s. ISBN 978-80-7502-044-4.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3.vydání. Praha: Portál, 2013, 400 s. ISBN 978-80-262-0213-4.

ROZUM, Jan a kol. *Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, 141 s. ISBN 8086008770.

ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, 80 s. ISBN 80-85850-00-1.

STRÉMY, Tomáš, KURILOVSKÁ, Lucia a VRÁBLOVÁ, Miroslava. *Restoratívna justícia*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, 344 s. ISBN 978-80-7502-075-8.

ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. 464 s. ISBN 978-80-87576-93-9.

ŠTERN Pavel a kol. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

TOMÁŠEK, Jan, Simona DIBLÍKOVÁ a Miroslav SCHEINOST. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. 180 s. ISBN 978-80-7338-163-9.

ZEHR, Howard. *Úvod do restoratívni justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. 48 s. ISBN 80-902998.

ŽATECKÁ, Eva. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2007. 136 s. ISBN 978-80-87071-55-7.

Články z odborných časopisů

HORÁK, Pavel, HORÁKOVÁ, Markéta. Role liniových pracovníků ve veřejné politice. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 2009, roč. 45, č. 2, s. 370-371.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005, s. 284.

PÚRY, František, ŠÁMAL, Pavel. Nad jedním rozhodnutím o probaci. *Právní rozhledy*, 1997, č. 6, s. 308.

SUCHÝ, Oldřich. Probace, postavení a úloha probačních úředníků v mezinárodním srovnání. *Právní rozhledy*, 1995, roč. 3, č. 7, s. 270.

SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C.H. Beck, 2000. Beckovy příručky pro právní praxi. 468 s. ISBN 80-7179-350-7.

SOTOLÁŘ, Alexander, SOVÁK, Zdeněk. Ke koncepci probační a mediační služby v České republice. *Právní rozhledy*, 1996, č. 6, s. 254.

ŠÁMAL, Pavel. Probační a mediační služba, *Sociální politika*, 2001, č. 5, s. 6.

ŠČERBA, Filip. Probace a její projevy v českém trestném právu. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 10, s. 300.

ŠČERBA, Filip. Metody činnosti Probační a mediační služby. *Trestní právo*, 2002, roč. 7, č. 6, s. 21-24.

TOMÁŠEK, Jan, Simona DIBLÍKOVÁ a Miroslav SCHEINOST. Účinnost probace z hlediska recidivy odsouzených. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 2, s. 47.

ŽATECKÁ, Eva. Poznatky z praxe probačních pracovníků (možné náměty de lege ferenda). *Trestněprávní revue*, 2007, č. 6, s. 180.

Sborníky

KARABEC, Zdeněk a kol. *Restorativní justice - Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. 143 s. ISBN 80-7338-021-8.

Komentáře

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 3614 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 4700 s.

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998Ab., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 2010, sp. zn. 8 Tdo 417/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. března 2013, sp.zn. 8 Tdo 197/2013.

Usnesení Krajského soud v Českých Budějovicích ze dne 24. srpna 2006, sp.zn. 3 To 668/2006.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20.6.2001 sp. Zn. 7 To 218/2001.

Internetové zdroje

Etický kodex sociálních pracovníků České republiky. *Sociální revue* [online]. socialniprace.cz [cit. 20.3.2017]. Dostupné na z: <<http://socialnirevue.cz/item/eticky-kodex-socialnich-pracovniku-ceske-republiky>>.

International Federation of Social Workers. *Definice sociální práce* [online]. Sociální revue, 11.3.2005 [cit. 11.3.2017]. Dostupné na <http://socialnirevue.cz/item/definice-socialni-prace>.

Probační a mediační služba ČR. *Metodický standard činností v rámci přípravného řízení a řízení před soudem* [online]. tmp1.webget.cz [cit. 30.3.2017]. Dostupné na http://tmp1.webget.cz/pmscr/download/MEDIACE_metodika_textova_cast bez_prilo_h.pdf.

Statistická ročenka Vězeňské služby ČR za rok 2015 [online]. vscr.cz [cit. 10.11.2016]. Dostupné na: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spravn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%85enky/Ro%C4%85enka_2015.pdf.

SCHEINOST, Miroslav, VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Sankční politika a její uplatňování* [online]. ok.cz [cit. 28.3.2017]. Dostupné na <http://www.ok.cz/iksp/docs/429.pdf>.

infoData. Statistika a výkaznictví. *Statistické ročenky kriminality* [online]. clav.justice.cz [cit. 10.4.2017]. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

Probační a mediační služba České republiky. *Statistika PMS* [online]. pmsr.cz [cit. 10.4.2017]. Dostupné na <https://www.pmscr.cz/statistiky-2/>.

Oddělení pro koncepční, analytické a metodické činnosti Ředitelství PMS. *Komentář ke statistickému vyhodnocení činnosti Probační a mediační služby za rok 2013* [online]. pmscr.cz, [cit. 28.3.2017]. Dostupné na https://www.pmscr.cz/download/010113_311213_Komentar_ke_statistickemu_vyhodnoceni_PMS_CR_new.pdf.

Ostatní zdroje

Statut Probační a mediační služby ČR, ze dne 19. prosince 2007.

Organizační řád Probační a mediační služby České republiky, účinný dne 1. února 2011.

Anotace

Tato práce se věnuje problematice probace a institutu podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Práce se člení na 8 kapitol a podkapitoly. Cílem práce je vymezit tyto instituty a přiblížit jejich praktický výkon. V úvodu práce se zabývám restorativním principem, vymezením pojmů probace, dohledu a nakonec také činnosti a organizace Probační a mediační služby. Další kapitola se již plně věnuje podmíněnému odsouzení k trestu odnětí svobody a jeho praktickému výkonu. Kapitola obsahuje i statistické údaje. Závěrečná kapitola obsahuje náměty de lege ferenda.

Abstract

This thesis deals with issue of probation and conditional sentence to imprisonment with supervision. The thesis is divided into 8 main chapters and subchapters. My primary aim is define above-mentioned institute and describe their practical application. At first the thesis describes restorative justice, probation, supervision and finally activities and organization of Probation and Mediation Service. Next chapter deals with institute of conditional sentence to imprisonment with supervision and his practical application. The chapter contains statistical data. Final chapter incorporate a proposal of de lege ferenda thoughts.

Klíčová slova

Probace, dohled, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, dohled probačního úředníka, restorativní justice, restorativní princip, Probační a mediační služba

Key words

Probation, supervision, conditinal sentence to imprisonment with supervision, supervision of probation officer, restorative justice, restorative principle, Probation and Mediation Service